

På vei mot integrasjon?

Universiteters og høgskolers arbeid med
internasjonalisering

Nicoline Frølich
Erica Waagene
Bjørn Stensaker

Rapport 44/2014

NIFU

På vei mot integrasjon?

Universiteters og høgskolers arbeid med
internasjonalisering

Nicoline Frølich
Erica Waagene
Bjørn Stensaker

Rapport 44/2014

Rapport 44/2014

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Prosjektnr. 12820300

Oppdragsgiver Kunnskapsdepartementet
Adresse Postboks 8119 Dep, 0032 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-327-0050-9
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Internasjonalisering har vært en sentral del av norsk politikk for høyere utdanning i flere tiår. Statusrapporten etter innføringen av Kvalitetsreformen presiserte at internasjonalisering var et viktig virkemiddel for å øke kvaliteten i høyere utdanning. Videre ble det fremholdt at universiteter og høyskoler «må ha en helhetlig tilnærming til internasjonalisering». I stortingsmeldingen om internasjonalisering som kom noen år etter reformen, ble lærestedene oppfordret til å etablere, operasjonalisere og iverksette en integrert strategi for internasjonalisering. Dermed har lærestedenes strategier for internasjonalisering blitt betraktet som et virkemiddel for å fremme kvaliteten i høyere utdanning. I denne rapporten ser vi nærmere på lærestedenes strategier for internasjonalisering.

Vi vil benytte anledningen til å takke alle som har tatt seg tid til å stille opp til intervju, besvare våre henvendelser og fylle ut spørreskjemaet. Uten deres bidrag ville vi ikke hatt mulighet til å gjennomføre denne studien.

Rapporten er skrevet på oppdrag for Kunnskapsdepartementet innenfor rammen av det strategiske forskningsprosjektet (2012-2014) «Kvalitet og samspill: UH-sektoren og samfunnet». Bjørn Stensaker, Erica Waagene og Nicoline Frølich er alle medlemmer av forskergruppen i prosjektet.

Oslo, november 2014

Sveinung Skule
Direktør

Nicoline Frølich
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	11
1.1 Internasjonalisering av høyere utdanning	11
1.2 Design av studien.....	12
1.2.1 Fremgangsmåte	13
1.2.2 Casevalg og datagrunnlag.....	14
2 Lærestedenes strategiske arbeid knyttet til internasjonalisering	15
2.1 Smal eller bredere forståelse av internasjonalisering?.....	15
2.2 Tettere kopling mellom internasjonalisering av forskning og utdanning.....	15
2.3 Internasjonalisering av utdanning	18
2.4 Oppsummering.....	20
3 Variasjoner i satsing på internasjonalisering av utdanning og internasjonalisering av forskning	21
3.1 Innledning	21
3.2 Varierende grad av kopling.....	21
3.2.1 Pensum og egenskaper ved fagene	23
3.2.2 Studentenes preferanser	24
3.2.3 Ulik grad av forskningsmessig fokus.....	24
3.3 Oppsummering.....	25
4 Gjennomgående strategier?	27
4.1 Gjennomgående strategier for internasjonalisering?	27
4.2 Internasjonalisering som mål	27
4.3 Internasjonalisering som virkemiddel	30
4.4 Vellykkede strategier?	32
4.5 Oppsummering.....	33
5 Vurderinger av internasjonaliseringsarbeidet på grunnplanet	35
5.1 Innledning	35
5.2 Internasjonal studentutveksling som berikelse og kvalitetsutvikling.....	35
5.2.1 Manglende sammenheng mellom integrerte strategier for internasjonalisering og erfaringer på grunnenhetsnivå.....	36
5.2.2 Sammenhengen mellom styring og ledelse og synet på studentmobilitet.....	37
5.2.3 Formidling av egen forskning i undervisning på lavere grad	39
5.2.4 Fagforskjeller i erfaringer med internasjonalisering av utdanning.....	40
5.2.5 Sammenhengen mellom bakgrunnsvariabler og erfaringer med internasjonalisering.....	42
5.3 Hva påvirker sannsynligheten for å ha positive erfaringer med internasjonalisering av utdanning?	46
5.3.1 Tilfører studenter som har vært på utveksling verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet?	46
5.3.2 Har studenter som reiser ut stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet?	48
5.3.3 Er internasjonale studenter en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet?	49
5.4 Oppsummering.....	50
6 Refleksjoner og konklusjoner	53
6.1 Hovedfunn.....	53
6.2 Forhold som hemmer og fremmer internasjonalisering	54
6.3 Avsluttende bemerkninger.....	56
Referanser	57
Vedlegg	59
Tabelloversikt	64
Figuroversikt	65

Sammendrag

Hovedtrekk i internasjonaliseringsarbeidet

Internasjonaliseringsarbeidet ved norske universiteter og høyskoler har i det siste tiåret vært inne i en utviklingsprosess der den tidligere individ- og forskningsorienterte tilnærmingen til internasjonalisering er utvidet med en sterkere organisasjonsmessig og utdanningsorientert tilnærming. Tidligere studier har vist at disse tilnærmingene ikke har vært godt integrerte. Et hovedfunn i denne studien er at vi ser tydelige tendenser til en slik integrasjon ved flere av de undersøkte lærestedene, og da spesielt ved universitetene.

Denne prosessen har imidlertid ikke kommet like langt overalt, og vi ser at det er to hovedårsaker til dette: For det første er enkelte læresteders overordnede strategi ikke alltid like *organisatorisk* tett koblet til enkeltfakulteter og enkeltavdelingers strategier og situasjon. For det andre har enkelte læresteder ikke kommet like langt i sin *faglige* integrasjon – altså forskning og utdanning sett i sammenheng.

Denne studien undersøker sammenhengen mellom institusjonelle strategier og strategier for internasjonalisering på nivåene lenger nede i lærestedenes organisasjon. Studien viser at det er variasjoner mellom planer og strategier på ulike nivå selv innenfor en gruppe av læresteder som oppviser integrerte planer på toppnivået. Hovedforklaringen på variasjonen er at fagene har ulike tradisjoner for både hvor forskningstunge de er og hvor internasjonalt orientert de er.

Videre viser vår studie at det er variasjoner mellom fag og fakulteter når det gjelder om og hvordan de kopler internasjonalisering av utdanning med fagenes forskningsmessige tyngdepunkt. Hovedforklaringen her er å finne i pensumvariasjoner mellom norske og utenlandske studietilbud, studentenes preferanser for hvor de ønsker å reise sammenlignet med hvor fagenes internasjonale forskningsforbindelser er, samt igjen fagenes tradisjoner og forutsetninger for å drive forskning på internasjonalt nivå. På grunnenhetsnivået slår fagforskjellene ut ved at enkelte fag har noe mer positive erfaringer med internasjonalisering av utdanning enn andre. Hovedbildet er imidlertid at fagfolkene på tvers av fag stort sett har positive vurderinger av studentenes utbytte av å reise ut og av hvordan studenter som har vært ute, beriker det norske læringsmiljøet. Vi ser også at vurderingene av internasjonalisering av utdanning er mer positive i fagmiljø som kjennetegnes av positive erfaringer knyttet til kommunikasjon og faglige prioriteringer.

Tidligere studier av internasjonaliseringsarbeidet ved norske læresteder viste blant annet at den institusjonelle politikken var preget av en økende profesjonalisering, standardisering og formalisering av internasjonaliseringsarbeidet. I lys av dette tyder vår studie nå på at iverksettingen av institusjonell politikk for internasjonalisering er i ferd med å bevege seg over i en ny fase, med fokus på å kople forskning og utdanning og på å kople plandokumenter på alle nivå i organisasjonen. Her synes

internasjonalisering å være del av mer generelle utviklingsprosesser ved lærestedene, man ser i dag at flere læresteder arbeider aktivt med faglig prioritering og tematiske satsinger, og hvor forskjellene som fremkommer, også handler om hvor langt man er kommet i denne prosessen.

Lærestedenes strategiske arbeid knyttet til internasjonalisering

Lærestedenes strategiske arbeid knyttet til internasjonalisering kan deles i to hovedgrupper. I den ene gruppen av læresteder ser vi en tydelig utvikling mot en bred forståelse av internasjonalisering, der internasjonalisering av forskning og utdanning sees i sammenheng og der dette koples aktivt til tanker om kvalitetsutvikling. Ved disse lærestedene finner man ikke «internasjonalisering» som en egen strategi som opererer parallelt med andre strategier. Internasjonaliseringen er nærmest integrert med de tanker lærestedet har knyttet til kvalitetsutvikling generelt og er en sømløs del av lærestedets strategiske utgangspunkt. Ved noen læresteder er denne profilen tydeligere enn ved andre. Det er et viktig funn at selv om strategien fremstår som bredt fundert på overordnet nivå, så gjenfinnes ikke nødvendigvis den samme strategiske tenkningen på lavere nivå i organisasjonen.

Det er imidlertid viktig å understreke at man også kan identifisere en annen gruppe læresteder hvor internasjonalisering oppfattes som noe mer snevert, og der forståelsen av internasjonalisering er «smalere». Et sentralt funn her er at selv om ambisjonen og deler av det strategiske arbeidet i prinsippet er knyttet til en bred forståelse av internasjonalisering, synes disse lærestedene fremdeles å konkretisere internasjonaliseringsarbeidet til først og fremst å handle om å sikre god studentutveksling og etablering av institusjonelle avtaler om utveksling med læresteder i utlandet.

Variasjoner i satsing på internasjonalisering av utdanning og internasjonalisering av forskning

Selv om mye koordineringsarbeid gjenstår, synes mange læresteder å være på vei mot et mer integrert internasjonaliseringsarbeid. Det uttrykkes imidlertid varierende grad av kopling mellom læringsmiljøenes forskningsmessige tyngdepunkt og strategier for internasjonalisering på utdannings siden på nåværende tidspunkt. Mange fagmiljøer gir klart uttrykk for at de ønsker en god kopling mellom strategiene på utdannings- og forsknings siden, men det kan se ut til at dette er et lengre lerret å bleke mange steder, til tross for at lærestedene kan sies å være kjennetegnet av såkalte *integreerte strategier* på toppnivået. Det trekkes frem tre hovedforklaringer på varierende grad av kopling mellom strategier for internasjonalisering på utdannings siden og fagmiljøenes forskningsmessige tyngdepunkt; *pensum og egenskaper ved fagene, studentenes preferanser og ulikheter mellom fagmiljøer når det gjelder graden av forskningsmessig fokus.*

Selv om vi har et for begrenset datagrunnlag til å kunne generalisere, gir vår studie indikasjoner på at internasjonaliseringen ved norske læresteder har utviklet seg de seneste årene. En del læresteder synes å være på vei over i det man kan kalle en tredje fase i internasjonaliseringen – der man klarer å kople utdannings- og forskningsaktivitetene sammen. Samtidig bør det understrekes at selv om alle lærestedene i vår studie fremstår med en bred forståelse av internasjonalisering – i den overordnede strategiske planen - er flere av dem kjennetegnet av mangel på slike koplinger lenger ned i organisasjonen, der det samlede resultatet er en noe fragmentert tilnærming til internasjonaliseringsarbeidet.

Gjennomgående strategier for internasjonalisering?

På tross av at lærestedet har integrerte planer for internasjonalisering på toppnivået, varierer det i hvilken grad fakulteter har tilsvarende planer, og det er tilsvarende variasjon i om disse er koblet til planer og ambisjoner på instituttnivået. Det pekes på en rekke forklaringer på denne variasjonen. Igjen er det viktig hvorvidt faget har tradisjon for å være internasjonalt orientert, og hvorvidt det har et sterkt forskningsfokus. Noen fag legger vekt på å rekruttere forskere internasjonalt og ser at dette bidrar til å styrke internasjonale relasjoner. Andre fag, for eksempel noen av profesjonsfagene, har svakere forskningstradisjoner og kan derfor ikke like lett rekruttere internasjonalt og inngår heller ikke i samme grad i internasjonalt forskningssamarbeid. Det trekkes også frem at internasjonaliseringsarbeidet må være forankret blant fagfolkene og på instituttnivået. Det ble vist til at for å få til godt

internasjonaliseringsarbeid, må disse temaene bli diskutert, det synes som om god kommunikasjon og levende diskusjoner må komme i tillegg til planer og prioriteringer. Det vises også til at det er behov for å rydde i avtaleverket, og det ble lagt vekt på å ha utvekslingsforbindelser med gode læresteder i utlandet for å få til god utveksling.

Vurderinger av internasjonaliseringsarbeidet på grunnplanet

Det varierer hvordan fagpersonalet oppfatter kvaliteten på studentutvekslingen, men mange er enig i at studieprogrammet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard og at både inngående og utgående studentmobilitet i nokså stor grad er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet og for den enkelte student som reiser ut.

Vi fant at det å være ansatt ved et lærested med integrerte strategier for internasjonalisering på toppnivået ikke hadde betydning for enigheten i påstandene om studentutveksling på lavere grad som en berikelse. Spørsmål om styring og ledelse, nærmere bestemt om de vitenskapelig ansatte var enig i at det ved deres lærested er gode prosesser rundt faglige prioriteringer og god kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte, hadde derimot en viss sammenheng med svarmønstrene på spørsmålene om studentmobilitet. Særlig gode prosesser rundt faglige prioriteringer ser ut til å ha en positiv betydning for oppfatningen av at utgående studentutveksling er en berikelse for læringsmiljøet og for den enkelte student som reiser ut.

Spørsmål knyttet til undervisning, nærmere bestemt om man underviser på andre språk enn skandinavisk og om man formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad, hadde også signifikant betydning for oppfatningen av studentutvekslingen på lavere grad. Fagpersonalet som utfører hele eller deler av sin undervisning på et annet språk enn skandinavisk, har større sannsynlighet for å være enig i at både inngående og utgående studentmobilitet er en berikelse. Her synes erfaring og praksis å være styrende for holdningene til og synspunktene på internasjonalisering. Det å formidle egen forskning i undervisningen på lavere grad så også ut til å øke sannsynligheten for å anse utgående studentutveksling som en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet og for den enkelte student som reiser ut. Tilsvarende betydning fant vi ikke da vi undersøkte synet på inngående studentmobilitet.

Vi fant også enkelte fagforskjeller når det gjelder oppfatningen av utbyttet av studentutveksling. Kontrollert for andre forhold fant vi at ansatte ved ingeniørutdanningen var mindre positive enn gjennomsnittet for alle faggrupper til studentutvekslingen på lavere grad. Nærmere bestemt var det mindre sannsynlig at de var enig i at studenter som har vært på studentutveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet, og at de som reiser ut, har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet. Vitenskapelig ansatte ved sykepleierutdanningene hadde derimot større sannsynlighet for å være enig i at inngående og utgående studentmobilitet er en berikelse, sammenliknet med gjennomsnittet for de andre faggruppene.

Andre bakgrunnsvariabler, som kjønn og fødeland, hadde også betydning for i hvilken grad fagpersonalet var enig i påstandene om studentutveksling som en berikelse. Kvinner hadde større sannsynlighet enn menn for å oppgi at de er enig i at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet. Det samme gjaldt når de ble spurt om i hvilken grad de er enig i at studenter som reiser ut, har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet. Også her hadde kvinner høyere sannsynlighet enn menn for å være enig, kontrollert for andre forhold. I tillegg viste det seg at det å være født utenfor Norge hadde positiv betydning for sannsynligheten for å være enig i alle tre påstandene om studentutveksling som en berikelse.

Bakgrunn for studien, data og metode

Bakgrunnen for studien vår var en gjennomgang av universitetenes og de statlige høyskolenes sentrale strategi- og plandokumenter for internasjonalisering som Senter for internasjonalisering i utdanning publiserte i mars 2013 (SIU, 2013). I denne rapporten som gjennomgikk strategiplanen til 36 norske læresteder, var et sentralt funn at mange strategier synes å ha et sterkt eksternt fokus

knyttet til omdømmebygging og som svar på myndighetskrav. Hvorvidt de strategiske planene fungerte som et styrings- og planleggingsredskap, var mer usikkert. Kunnskapsdepartementet ønsket en studie for å avdekke hvordan samsvaret er mellom lærestedenes strategier og lærestedenes praksis når det gjelder internasjonaliseringsarbeidet. Nærmere bestemt har vi sett på om institusjonsstrategiene gjennomsyrrer alle nivåene ved lærestedene, også på institutt- og fakultetsnivå, slik at strategiske ambisjoner i internasjonaliseringer er fulgt opp i studieprogrammene og hos de vitenskapelig ansatte.

Ved hjelp av kvalitative og kvantitative data har vi belyst følgende tre hovedproblemstillinger:

- Hva innebærer strategisk arbeid knyttet til internasjonalisering på lærestedsnivå?
- Hvilken sammenheng kan påvises mellom satsing på internasjonalisering på utdanningssiden og fagmiljøets forskningsmessige tyngdepunkt?
- Hvilken sammenheng er det mellom institusjonelle strategier, fakultetenes/avdelingenes strategier og fagmiljøenes satsinger på internasjonalisering?

I vår studie har vi blant annet sett nærmere på noen av lærestedene som i SIUs rapport var kjennetegnet ved at de hadde integrerte strategier for internasjonalisering på lærestedsnivå: UiB, NTNU, NHH, HiOA, UiN og HBV.

Datagrunnlaget for studien besto av følgende tre deler:

- 33 intervjuer med dekaner, toppledelse og instituttledere ved de nevnte læresteder
- Offentlig tilgjengelige strategidokumenter fra de nevnte lærestedenes nettsider. Vi søkte oss fra lærestedets hjemmeside og ned på fakultetsnivået, enkelte steder fant vi også strategidokumenter på instituttnivået.
- Data fra vår spørreundersøkelse blant fast vitenskapelig ansatte ved alle norske universiteter, vitenskapelige høgskoler og statlige høgskoler som ble gjennomført våren 2013 og blant annet inneholder data om fagpersonalets vurderinger av kvaliteten på internasjonalisering (se Waagene, 2014, for detaljer om undersøkelsen).

1 Innledning

1.1 Internasjonalisering av høyere utdanning

Internasjonalisering i høyere utdanning viser til politikk, strategier og praksis som utvikles av læresteder og i nasjonale systemer for høyere utdanning som respons på mer globale omgivelser (Altbach & Knight, 2007). På et generelt plan kan motivasjonen for internasjonalisering være økonomisk, handle om å tilegne seg kunnskap og språk eller et ønske om å forbedre pensum og utdanning gjennom et internasjonalt perspektiv. Konkrete aktiviteter innenfor internasjonalisering kan være å utvikle samarbeidsrelasjoner over landegrensene, programmer for internasjonale studenter og engelskspråklige programmer (Altbach & Knight, 2007).

Internasjonalisering av høyere utdanning er et bredt tema som har vært studert fra ulike innfallsvinkler. Det har vært studert som nasjonal og komparativ politikk (Huisman & Wende, 2004; Knight & Wit, 1995; Trondal, 2002), som universiteters og høgskolers tilpasning til internasjonale utviklingstrekk og politikk for høyere utdanning (Huisman & Wende, 2005) og som lærestedenes tilpasninger til internasjonalisering (Gornitzka, Gulbrandsen, & Trondal, 2003; Källemark & Wende, 1997; Stensaker, Frølich, Gornitzka, & Maassen, 2008; Teichler, 2004; Trondal, Stensaker, Gornitzka, & Maassen, 2001). Studier av internasjonalisering har også sett på kjennetegn ved lærestedenes strategier for internasjonalisering (Frølich, 2008; Olsen, 1999; Wiers-Jenssen & Smeby, 2001), kjennetegn ved studentmobilitet og studenters erfaring med internasjonalisering (Teichler, 2002; Wiers-Jenssen, 2003, 2008; Wiers-Jenssen, Frølich, Aamodt, & Hovdhaugen, 2008), på internasjonal forskermobilitet (Bie, 1985; S Kyvik & Larsen, 1997; Larsen, 1992; Nerdrum, Ramberg, & Sarpebakken, 2003; Smeby & Gornitzka, 2005) samt på utviklingen av engelskspråklige studieprogrammer i Norge og utbredelsen av undervisning og pensum på engelsk (se eksempelvis Schwach 2009, Schwach et al. 2012).

Sett under ett kan det i disse studiene av internasjonalisering i høyere utdanning identifiseres to sentrale utviklingstrekk eller to faser. Mens det i den tidlige fasen av internasjonalisering ble lagt vekt på at internasjonalisering var en aktivitet som i hovedsak kjennetegnet forskningen, kan man identifisere en ny fase der internasjonalisering i økende grad kobles til utdanning og ikke minst studentutveksling. Mens internasjonalisering i den første fasen ofte ble betraktet som individualisert og basert på forskeres egne og personlige nettverk, kjennetegnes internasjonaliseringen i den andre fasen av økende formalisering og standardisering, ikke minst i lys av de formaliserte avtalene for studentutveksling. En rapport fra NIFU i 1999 er et tydelig eksempel i så måte: her belyses lærestedenes mål med internasjonalisering, organiseringen av internasjonale aktiviteter, student- og forskerutveksling, endringer av undervisningstilbudet og innpassing av utdanning fra utenlandske læresteder (Olsen, 1999). Tilsvarende ser vi i rapporten om internasjonalisering fra evalueringen av Kvalitetsreformen som blant annet belyser målsettinger og motiver for å internasjonalisere, organiseringen av det internasjonale arbeidet med vekt på plasseringen av internasjonalt kontor i

lærestedenes organisasjon, rapportering knyttet til internasjonalisering, prioriteringer i det internasjonale arbeidet og et nyere tema, «internasjonalisering hjemme» (Halvorsen & Faye, 2006), som eksempelvis omhandler utvikling av engelskspråklige tilbud og bruk av engelsk som undervisningsspråk (se Schwach 2009, Schwach et al. 2012). Sistnevnte tema handler om å legge til rette for å tiltrekke seg studenter fra utlandet også med tanke på at norske studenter som ikke reiser til utlandet på utveksling, skal kunne ta del i internasjonaliseringen. En norsk komparativ studie fra 2005 konkluderte med at norske læresteder brukte internasjonalisering til å profilere lærestedet nasjonalt, til å øke rekrutteringen av godt kvalifiserte forskere og studenter, forbedre og utvikle forskningsporteføljen ved lærestedet og til å utvikle partnerskap og allianser for å styrke lærestedet i økt konkurranse nasjonalt om forskningsmidler og studenter (Frølich & Stensaker 2005). Denne studien identifiserte den gangen tre rådende trender i internasjonaliseringen: økende grad av formalisering av internasjonalisering internt ved lærestedene (egne planer for internasjonalisering, egne internasjonale kontorer), økende grad av sentralisering av internasjonaliseringen ved lærestedene (nye avtalestrukturer, der utviklingsavtaler på instituttnivået ble erstattet av utvekslingsavtaler på lærestedsnivået) og økende grad av profesjonalisering, der ildsjelers og individuelle forskeres initiativer for internasjonalisering ble erstattet av egne administrative stillinger tilpasset EUs søknadsprosedyrer og utvekslingsavtaler/programmer på europeisk nivå.

Utgangspunktet for vår studie nå er en observasjon av at internasjonalisering og kvalitet i økende grad koples sammen. På den ene siden betraktes internasjonalisering som en kvalitet ved høyere utdanning i seg selv, og på den andre siden spores en økende interesse knyttet til spørsmålet om hvordan og på hvilken måte internasjonalisering fremmer kvalitet i høyere utdanning. Ikke minst kan det spores en økende interesse knyttet til hvordan lærestedenes strategier for internasjonalisering bidrar til å fremme kvalitet i høyere utdanning.

1.2 Design av studien

Bakgrunnen for studien er en gjennomgang av universitetenes og de statlige høyskolenes sentrale strategi- og plandokumenter for internasjonalisering som Senter for internasjonalisering i utdanning publiserte i mars 2013 (SIU, 2013). I denne rapporten, som gikk gjennom strategiplanene til 36 norske læresteder, var et sentralt funn at mange strategier synes å ha et sterkt eksternt fokus knyttet til omdømmebygging og som svar på myndighetskrav. Hvorvidt de strategiske planene fungerte som et styrings- og planleggingsredskap, var mer usikkert. Med utgangspunkt i SIUs rapport har Kunnskapsdepartementet ønsket en studie som ser nærmere på variasjoner i lærestedenes tilnærming til internasjonalisering, og eventuelle årsaker til en slike variasjoner. SIUs gjennomgang viste at alle norske læresteder har overordnede strategier for hele virksomheten og at mange av disse omhandler internasjonalisering, men på ulikt vis og i varierende omfang. Kunnskapsdepartementet registrerte videre at de fleste lærestedene i tillegg hadde spesifikke strategier eller handlingsplaner for internasjonalisering på sentralt nivå, mens noen hadde det på fakultetsnivå og noen også på instituttnivå. Kvalitetsutvikling oppgis i SIUs gjennomgang som den mest vanlige begrunnelsen for internasjonalisering i de ulike dokumentene ved lærestedene.

Kunnskapsdepartementet har på denne bakgrunn ønsket en studie av hvordan lærestedenes strategier ivaretar og inkluderer internasjonalisering på *alle* nivåer i institusjonene. Tidligere lå internasjonalt utdannings samarbeid ofte til et internasjonalt kontor som administrerte ulike utvekslingsordninger m.m. I dag ser vi en utvikling der internasjonalt samarbeid i mye større grad er flyttet nærmere ledelsen ved institusjonen, i alle fall hvis man skal legge de mange institusjonelle planene på dette feltet til grunn. Hvordan ulike nivåer ved lærestedene og ikke minst de vitenskapelig ansatte forholder seg til og følger opp slike ambisjoner, er mer uklart. I tillegg bør det understrekes at internasjonalisering har fått et mye bredere nedslagsfelt enn tidligere. Det inkluderer i dag flere komponenter enn bare studentutveksling, inkludert eksempelvis felles programmer, sommerskoler og såkalt internasjonalisering hjemme, det vil si tiltak for å fremme internasjonalisering på campus i Norge.

Kunnskapsdepartementet ønsket en studie for å avdekke hvordan samsvaret er mellom lærestedenes strategier og lærestedenes praksis på dette feltet. Gjennomgår institusjonsstrategiene alle nivåene ved lærestedene, også på institutt- og fakultetsnivå, slik at strategiske ambisjoner i internasjonalisering er fulgt opp i studieprogrammene og hos de vitenskapelig ansatte?

1.2.1 Fremgangsmåte

På bakgrunn av Kunnskapsdepartementets spørsmål har vi i samarbeid med oppdragsgiver utformet et design der vi ved hjelp av kvalitative og kvantitative data belyser følgende tre hovedproblemstillinger:

Problemstilling 1: hva innebærer strategisk arbeid knyttet til internasjonalisering på lærestedsnivå?

Lærestedene har det siste tiåret vært oppfordret til å arbeide strategisk med internasjonalisering og integrere disse aktivitetene tettere i organisasjonen. Tanken har vært at internasjonalisering skal fungere som et virkemiddel for å fremme kvalitet i høyere utdanning, samtidig som økt internasjonalisering blir betraktet som et kvalitetsstempel i seg selv. Men fortsatt er et sentralt spørsmål hva strategisk arbeid betyr i organisasjoner som universiteter og høyskoler.

Ikke minst handler dette om den organisatoriske forståelsen ved lærestedene av hva internasjonalisering innebærer – arbeider man ut fra en bred forståelse av at internasjonalisering i utdanning sees i sammenheng med forskning, eller er internasjonalisering fortsatt et smalt begrep knyttet til studentmobilitet?

Problemstilling 2: hvilken sammenheng kan påvises mellom satsing på internasjonalisering på utdanningsiden og fagmiljøets forskningsmessige tyngdepunkt?

Det er grunn til å tro at koplingen mellom lærestedenes strategiske arbeid på overordnet nivå og måten internasjonalisering bidrar til å forbedre kvaliteten i studieprogrammene på fortsatt er løs, selv om omfanget av internasjonaliseringen øker (se Kyvik og Wiers-Jenssen 2014). Ikke minst er det viktig å undersøke om og hvordan fagmiljøene sammenkople forskningsmessige tyngdepunkt med internasjonalisering av studiene.

Problemstilling 3: hvilken sammenheng er det mellom institusjonelle strategier, fakultetenes/avdelingenes strategier og fagmiljøenes satsinger på internasjonalisering?

Det fremgår av gjennomgangen som er foretatt av SIU, at de fleste institusjonelle strategiene for internasjonalisering er begrunnet ut fra ambisjoner om at internasjonalisering fremmer kvalitet. Kartleggingen dokumenterer videre at lærestedenes internasjonaliseringsstrategier har ulike karakterer. En del læresteder har mer integrerte strategier enn andre. I denne studien ser vi nærmere på en del av lærestedene som i SIUs analyse fremstod med *integrerte strategier* for internasjonalisering, og undersøker hvilke strategier som kjennetegner disse lærestedene på fakultets-/avdelingsnivå og i grunnenhetene.

Integrerte strategier for internasjonalisering ble av SIU beskrevet som at den overordnede strategien omtaler internasjonalisering i omfattende grad, som eget tema og/eller på tvers av de andre temaene i strategiplanen. Disse lærestedene har i tillegg egne strategier eller handlingsplaner for internasjonalisering som spesifiserer og konkretiserer den overordnede strategien. SIUs rapport identifiserte følgende læresteder i denne gruppen: Høgskolen i Buskerud, Høgskolen i Oslo og Akershus, NTNU, Universitetet i Bergen, Universitetet i Nordland, Universitetet i Oslo, AHO, NHH og Norges idrettshøgskole.

1.2.2 Casevalg og datagrunnlag

I vår studie ser vi nærmere på noen av lærestedene som i SIUs rapport var kjennetegnet ved at de hadde integrerte strategier for internasjonalisering på lærestedsnivå: UiB, NTNU, NHH, HiOA, UiN og HBV¹. Nærmere bestemt omtaler disse lærestedene internasjonalisering i omfattende grad i den overordnede strategien, i tillegg til at de har egne strategi- eller handlingsplaner for internasjonalisering som utdyper og konkretiserer den overordnede strategien – blant annet gjennom konkrete mål og tiltak (SIU, 2013:10). Datagrunnlaget for studien består av 29 intervjuer med dekaner, toppledelse og instituttledere, offentlig tilgjengelige strategidokumenter samt data fra vår spørreundersøkelse blant fast vitenskapelig ansatte som ble gjennomført våren 2013 (Waagene, 2014).

De fleste intervjuene ble gjennomført i juni 2014, og noen intervju ble gjennomført i oktober 2014. Vi ønsket å intervju dekaner og et medlem av toppledelsen (rektoratet). Disse intervjuene ble gjennomført på telefonen og varte fra en halv time til én time. Notater fra intervjuene ble skrevet underveis og ble sendt til dem av de intervjuede som ønsket å se gjennom notatene. Høsten 2014 gjennomførte vi epostintervjuene som en oppfølging av telefonintervjuene og som et supplement til den kvantitative analysen med instituttledere ved de samme lærestedene.

Strategidokumentene ligger på lærestedenes hjemmesider. Vi søkte oss fra lærestedets hjemmeside og ned på fakultetsnivået, enkelte steder fant vi også strategidokumenter på instituttnivået. Dokumentene som ble konsultert, er listet i referanselisten.

Spørreundersøkelsen inneholder data om fagpersonalets vurderinger av kvaliteten på internasjonalisering. Nærmere bestemt fagpersonalets vurderinger av kvaliteten på lærestedene fagmiljøet har utvekslingsavtaler med, og lærestedets og den enkeltes students utbytte av utgående og inngående studentmobilitet (se Waagene, 2014, for detaljer om undersøkelsen).

¹ Høgskolen i Buskerud og Høgskolen i Vestfold fusjonerte 1.1.14.

2 Lærestedenes strategiske arbeid knyttet til internasjonalisering

2.1 Smal eller bredere forståelse av internasjonalisering?

I dette kapitlet ser vi på hva som kjennetegner lærestedenes strategiske arbeid knyttet til internasjonalisering. Spørsmålet vi stiller er hvilken forståelse av internasjonalisering lærestedene arbeider ut fra? Arbeider de hovedsakelig ut fra en smal forståelse med fokus på studentutveksling, eller arbeider de ut fra en bred forståelse av internasjonalisering der internasjonalisering av utdanning og forskning sees i sammenheng?

2.2 Tettere kopling mellom internasjonalisering av forskning og utdanning

Enkelte læresteder synes å ha en klar ambisjon om å se internasjonalisering av forskning i større grad i sammenheng med internasjonalisering av utdanning. Eksempelvis uttrykkes det i UiBs strategi at det er viktig å få til gode samarbeidsavtaler om studentutveksling med anerkjente forskningsuniversitet i utlandet, ikke minst begrunnet med en tro på at flere studenter vil reise ut hvis det norske lærestedet kan tilby utveksling ved anerkjente utenlandske universitet. Tilsvarende er tanken at det er viktig å legge til rette for å ta imot studenter fra utlandet, disse reiser tilbake til sine hjemland og sees på som en ressurs for lærestedets internasjonale virksomhet (UiB, 2011-2015: 7).

Også i NTNUs (2011-2020) strategi blir det påpekt at allianser med sterke fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt skaper attraktive studietilbud, øker kvaliteten i utdanningene og styrker studentmobiliteten. Argumentet er at om lærestedet skal tiltrekke seg de dyktigste studentene og faglærerne, må universitetet utnytte sin egenart og utvikle en tydelig og ambisiøs profil på studieporteføljen. Målsettingen er at «all utdanning ved lærestedet skal være preget av kvalitet på høyt internasjonalt nivå, faglig og pedagogisk».

Man kan operasjonalisere dette i strategien ved å si at studiene «skal gi tydelige og dokumenterte kvalifikasjoner for nasjonalt og internasjonalt arbeidsliv». I strategien påpekes det at kvaliteten på utdanningen øker ved at fagmiljøene konsentrerer studieporteføljen. Ikke minst ved at dette kan gjøre at internasjonalt samarbeid gis høyere prioritet.

Ved læresteder og fakulteter der vi finner en bred forståelse av internasjonalisering, kommer denne også til uttrykk i intervjumaterialet:

Fokus på internasjonalisering står høyt i forhold til andre prioriteringer, og det anses som viktig for å bygge kvalitet. Det hevdes at internasjonalisering er helt vesentlig for ethvert universitet, fordi det både er positivt for forskningen og undervisningen. Internasjonalisering gir bedre studieprogrammer, som igjen gjør lærestedet attraktivt for flinke studenter osv.

Generelt har det vært en utvikling der internasjonalisering har blitt mye mer fokusert og strategisk, og også forankret i ledelsen. Det har blitt økt fokus og bevissthet, og mer strategiske valg når det gjelder det internasjonale arbeidet. Det har vært en diskusjon om organisasjon og integrering av internasjonalisering i de ordinære områdene; forskning, undervisning og innovasjon. At internasjonalisering ikke kommer i tillegg, men er integrert.

Vi tror det er måten vi får til internasjonalisering på. Når vi jobber med forskning, og organiserer sentra, legger vi samtidig inn en internasjonalisering i det. Vi kan se virkemidler i sammenheng; SFF skal inn i ERC og så videre. Ved tematiske satsninger, for eksempel knyttet til relevans, kobles det automatisk til internasjonalisering. Det gir en måte å se dette i sammenheng på; når vi utvikler studieprogrammene, bestemmer hvilke kurs som skal på engelsk, hvilke internasjonale grader skal vi ha osv.

Det kjennetegnes av høye ambisjoner og er noe vi tenker som integrert. Både mht. kvalitet, alt vi gjør skal være på godt internasjonalt nivå, og på noen områder skal vi være i spiss internasjonalt. Internasjonalisering gjelder alle deler av virksomheten, forskning, utdanning, rekruttering og finansiering, for å nevne noe.

Andre steder synes det å være tilfellet at selv om det oppleves som en sentral målsetting å se internasjonalisering av forskning og utdanning i sammenheng, eksempelvis at dette er en høyt prioritert del av virksomheten fra sentralt hold, kan erfaringene på fakultets- og instituttnivå være andre. Som det ble formulert i noen av samtalen:

Høyt prioritert del av virksomheten fra sentralt hold, men jeg tror nok jeg må si at jo lenger ned du kommer i organisasjonen, så vil prioriteringen ikke være så høy, variere fra fag til fag, selvsagt. Det sier seg selv at i forskning er internasjonalisering helt sentralt helt ned til den vitenskapelig ansatte, det står i fokus, men det prioriteres ned.

Selv om vi har en ambisjon om det brede, henger vi igjen i den smale definisjonen om emner på engelsk og studenter ut og inn.

En forklaring på at sentrale målsettinger og ambisjoner om økt internasjonalisering i bred forstand ikke så lett iverksettes, er kanskje ganske enkelt at dette oppleves som en ny måte å arbeide med internasjonalisering på:

Vi har veldig lett for, og kan veldig fort komme til, om vi ikke tenker på det hele tiden, så går vi tilbake til det som er trygt og godt og det vi kan - ut og inn, og engelske emner

Internasjonalisering i bred forstand erfares som en ny måte å arbeide med internasjonalisering på som trolig må «forankres» fortsatt. Det ble uttrykt slik i en av samtalen:

Den overordnede diskusjonen, den savner jeg, om hva vi vil med internasjonalisering og hvordan vi kan få det til, det behøver vi å diskutere, å ha en diskusjon på.

Vi finner også eksempler på at ambisjonene om internasjonalisering i bred forstand tilsynelatende kan synes sterkere lenger nede i organisasjonen enn sentralt ved lærestedet:

Det er nevnt i strategien – men vi har ikke gjort et arbeid, vi har ikke hatt dette som en utvidet strategi. Det handler om å få tydeligere ansvar, og fordeling av ansvar på institusjonelt nivå.

Hvert fakultet jobber med internasjonal profil og strategisk med internasjonalisering. Savner et mer institusjonelt grep på dette. Vi har et internasjonalt utvalg på toppnivå. Det skjer ikke så mye. Uklart fordi det er ikke en tematikk som løftes nok – det hadde vært klokt og riktig på institusjonsnivå. Vi gjør det på fakultetsnivå.

Den brede forståelsen av internasjonalisering finnes også i en annen variant, der det legges vekt på at internasjonalisering handler både om internasjonalisering av forskning og om internasjonalisering av utdanning. Eksempelvis uttrykkes det ved et lærested at «det er et bredt begrep rundt internasjonalisering» ved lærestedet, og den brede forståelsen innebærer at «en er opptatt av å lage gode avtaler om studentmobilitet, og internasjonalisering er viktig for forskning». Et sentralt argument for internasjonalisering i en av strategiplanene er eksempelvis at

... kunnskap og kompetanse i økende grad utveksles over landegrensene og bygger på et samspill mellom utdanning, forskning og innovasjon. Denne utvekslingen preges av økende konkurranse mellom forskere, forskergrupper og forskningsinstitusjoner der forutsetningen for å lykkes er at forskningen har høy kvalitet og forskningsmiljøene er attraktive samarbeidspartnere (UiB, 2011-2015: 7).

Tilsvarende holder NTNU frem i sin strategi at «internasjonalisering er en betingelse for høy kvalitet. Synlighet nasjonalt og internasjonalt gjør universitetet attraktivt for samarbeid med de beste».

I den grad man erfarer at det er en økt oppmerksomhet og et større press i retning av å være internasjonalt orientert som norsk lærested, trekkes følgende refleksjon frem i et av intervjuene: Det er et politisk «trykk» rettet mot studentmobilitet, forskningsprogrammene er blitt internasjonalisert gjennom EU-program, og universitetsrankinger har fått større betydning. Resonnementet er at hvis lærestedet ønsker å ha en internasjonal profil og være et internasjonalt forskningsuniversitet, så må det oppleves som attraktivt av andre gode internasjonale forskningsmiljø og forskningspartnere. I lys av dette er internasjonalisering viktig for et forskningsuniversitet:

Vi trenger en større internasjonal målestokk – fagene i Norge er for små, så vi behøver internasjonal kalibrering.

Argumentet om at internasjonalisering er viktig for forskningsuniversitet finner vi igjen i universitetsstrategiene. Eksempelvis uttrykkes dette i NTNUs strategi: «NTNU har som mål å være internasjonalt fremragende» (NTNU, 2011-2020). I strategien presiseres målsettingen interessant nok også i mer målbare og operasjonelle termer, eksempelvis gjennom formuleringer som «forskning og utdanning ved universitetet skal være høyt ansett i internasjonale fagevalueringer». Argumentet er det samme som det som uttrykkes i en del av intervjuene. I NTNUs strategi heter det at «for å nå målet om å være et fremragende universitet i internasjonal målestokk, trengs fagmiljø i verdensklassen og samarbeid med ledende kunnskapsmiljø i verden».

Selv om målsettingen kan være å øke internasjonaliseringen, fremkommer det i dokumentene at økt internasjonalisering som målsetting og virkemiddel selvsagt konkurrerer med andre sentrale universitetspolitiske målsettinger. Eksempelvis erfarer UiB noen dilemma i det strategiske arbeidet, på den ene side målsettingen om å være faglig på et høyt og anerkjent internasjonalt nivå, og på den andre siden å svare godt på andre forventninger som rettes mot universitetet. Den langsiktige strategien for UiB er å videreutvikle universitetet som et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet med stor faglig bredde. Under avsnittet «internasjonalisering» i strategiplanen fremgår det at universitetet tar sikte på å kunne sammenligne seg faglig når det gjelder kvalitet og resultater med andre fremstående forskningsuniversiteter nasjonalt og internasjonalt. Det vises til at universitetet

klatrer på de internasjonale rankingene, øker den internasjonale publiseringen og tildeling av internasjonale forskningsprosjekter (UiB, 2011-2015: 6). Universitetet satser på å være bredt faglig representert i den internasjonale forskningsfronten, samtidig som det svarer på alle andre oppgaver som samfunnet etterspør (UiB, 2011-2015: 7).

2.3 Internasjonalisering av utdanning

Internasjonalisering av utdanning har vært viktig siden Kvalitetsreformen og er fortsatt høyt oppe på agendaen i lærestedenes strategiplaner. NTNU skriver for eksempel i sin strategi at lærestedet «vil være internasjonalt kjent for sitt gode studentmiljø», og HiOA ønsker å «samarbeide internasjonalt om utdanning på alle nivå». Vi finner også eksempler på at det synes som det i noen grad er utviklet bredere argumentasjon rundt betydningen av internasjonalisering av utdanning. Eksempelvis skriver NHH i sin plan at:

Studieprogrammene skal være førstevalget innen NHHs fagfelt og tiltrekke seg de beste norske studentene og høyt kvalifiserte internasjonale studenter. Undervisningen, studieprogrammene og læringsmiljøet skal være blant de beste internasjonalt. NHHs kandidater skal være attraktive på det internasjonale arbeidsmarkedet (NHH, 2014-2017: 10). NHH ønsker at kandidatene skal ta skrittet ut på det internasjonale arbeidsmarkedet. Dette innebærer å forbedre studentenes ferdigheter i å kommunisere, gjøre mer bruk av internasjonale gjesteforelesere, etablere tettere kontakt med internasjonale bedrifter og gi studentene relevant karriererådgiving. NHHs studentforening NHHS er en viktig del av studentmiljøet på NHH, og samarbeidet mellom NHH og studentforeningen må utvikles videre også med tanke på å integrere internasjonale studenter enda bedre på skolen for å skape et mer internasjonalt studentmiljø. Dette er viktig hvis NHH skal rekruttere noen av de best kvalifiserte studentene i det internasjonale markedet (NHH, 2014-2017: 11).

Også i intervjumaterialet gjenfinner vi argumentet om at internasjonalisering av utdanning er viktig i seg selv, selv om ambisjonen kan være å knytte internasjonalisering av utdanning til internasjonalisering av forskning:

Det er viktig for å gjøre utdanning og forskning mer internasjonalt orientert. Men vi er hovedsakelig orientert mot mobilitet inn og ut.

Vi jobber med å konsentrere oss om noen områder med tanke på å få til større integrering mellom utdanning og forskning. Men det betyr ikke at man frigjør internasjonalisering fra utdanning.

Internasjonalisering er også viktig for rekruttering av studenter ved at institusjonen ofte tiltrekker seg ressurssterke utenlandske studenter som er med å berike det norske miljøet. Dette kan i neste omgang medføre økt motivasjon blant de norske studentene for å reise ut, eventuelt til de institusjonene som de utenlandske studentene kommer fra.

Internasjonalisering av utdanning er slik sett fortsatt et mål i seg selv, slik som det eksempelvis uttrykkes i Universitetet i Nordlands strategi:

Utvikling av internasjonale fellesgrader med attraktive utenlandske samarbeidspartnere skal være en hovedsatsing for å stimulere til økt faglig kvalitet og styrking av universitetets rekrutteringsgrunnlag. Rekrutteringen av utenlandske studenter til engelskspråklige studier skal økes gjennom målrettet rekrutteringsarbeid internasjonalt, attraktive studietilbud på engelsk og engelskspråklig studieinformasjon av høy kvalitet (UiN, 2012-2016: 2-3).

Og også i intervjumaterialet:

For det første jobber vi med integrert forståelse av internasjonalisering i bred forstand, slik at internasjonalisering gjennomsyrrer alt det vi gjør. For det andre jobber vi med internasjonalisering i smal forstand knytta til utdanning, dette gjør vi på studieprogramnivå først, og det handler først og fremst om ut og inn av studenter. Vi forsøker å se det som skjer på programnivå – prøver å se dette i sammenheng – de vi samarbeider med på programnivå, skal vi også ha samarbeid med i bred forstand, forskningssamarbeid og lærerutveksling.

Kvalitetsreformen innebar ikke minst en økende grad av standardisering og formalisering av lærestedenes aktiviteter knyttet til internasjonalisering av utdanning. Denne formen for organisering av internasjonalisering er fortsatt viktig, og enkelte steder kan det synes som om vekten på styring og organisering og kanskje også «forankring» av disse aktivitetene er blitt viktigere, eksempelvis skriver NTNU i sin strategi:

Et internasjonalt fremragende universitet er avhengig av aktiv medvirkning fra studenter og medarbeidere. Dette forutsetter inkluderende ledelse og et godt samarbeid med studentdemokratiet og de ansattes organisasjoner (NTNU, 2011-2020).

Like etter Kvalitetsreformen var det et hovedinntrykk at internasjonalisering av utdanning til en viss grad «levde sitt eget liv» organisatorisk i form av internasjonale kontorer som fungerte løst koblet til organisering og drift av studieprogram, institutter og utdanningene i seg selv. I intervjuene nå finner vi eksempler på at internasjonalisering av utdanning kanskje er i ferd med å integreres mer i arbeidet med å drifte utdanningene generelt:

Vi har en god strategi. Jobber ut fra et begrep der man ønsker at internasjonalisering skal bety både studentutveksling, lærerutveksling og også gjerne forskningssamarbeid. Tidligere har internasjonalisering vært litt etter innfallsmetoden.

Det er veldig viktig for oss, vi har et kvalitetsutvalg for undervisning og evaluering ved fakultetet – her skal vi ta internasjonalisering opp til høsten – slik at vi kan ta det opp igjen med instituttledere ut mot instituttene. En viktig del må ses i lys av kvalitetsarbeidet.

Vi har det sentrale undervisningsutvalget og har en årlig gjennomgang av internasjonalisering på studiesiden. Hvor det fremlegges rapport om inn og ut på fakultetene og fordelt på land.

Interessant nok reflekteres det i materialet over endringer i sammensetningen av studentgruppen på norske campus som ikke tradisjonelt har vært knyttet til internasjonalisering, men som man mener også er viktig å ta hensyn til:

Selv om rektoratet snakker mye om det, synes jeg vi mangler en helhetlig tenkning. Legger ikke vekt på diversiteten i studentgruppen, multikulturelt og diversitet i studentgruppen ved lærestedet er også en del av internasjonaliseringen i tillegg til den som er villet og strukturert.

Det er også en erkjennelse av at internasjonalisering av utdanning selvsagt er en av flere sentrale og viktige prioriteringer ved lærestedene, og som også ikke alltid vinner konkurransen om oppmerksomheten, slik som det uttrykkes lakonisk i en av samtalene:

Det faller dessverre litt ned på prioriteringslista.

I materialet finner vi dessuten påpekning av ulike typer utfordringer i det strategiske arbeidet med internasjonalisering:

Da strategien skal dekke fakultet med svært ulike profiler, er det utfordrende å lage en overordnet strategi som dekker.

Vi har en utfordring knyttet til å få studenter til å reise ut. Fakultetet har et stort forbedringspotensial på dette området.

2.4 Oppsummering

Lærestedenes strategiske arbeid knyttet til internasjonalisering kan oppdeles i to hovedgrupper. I den ene gruppen av læresteder ser vi en tydelig utvikling mot en bred forståelse av internasjonalisering der internasjonalisering av forskning og utdanning sees i sammenheng, og der dette koples aktivt til tanker om kvalitetsutvikling. Ved disse lærestedene finner man ikke «internasjonalisering» som en egen strategi som opererer parallelt med andre strategier. Internasjonaliseringen er nærmest integrert med de tanker lærestedet har knyttet til kvalitetsutvikling generelt, og er en sømløs del av lærestedets strategiske utgangspunkt. Ved noen læresteder er denne profilen tydeligere enn ved andre. Det er et viktig funn at selv om strategien fremstår som bredt fundert på overordnet nivå, så gjenfinnes ikke nødvendigvis den samme strategiske tenkningen på lavere nivå i organisasjonen.

Det er imidlertid viktig å understreke at man også kan identifisere en annen gruppe læresteder hvor internasjonalisering oppfattes som noe mer snevert, og der forståelsen av internasjonalisering er «smalere». Et sentralt funn her er at selv om ambisjonen og deler av det strategiske arbeidet i prinsippet er knyttet til en bred forståelse av internasjonalisering, synes disse lærestedene fremdeles å konkretisere internasjonaliseringsarbeidet til først og fremst å handle om å sikre god studentutveksling og etablering av institusjonelle avtaler om utveskling med læresteder i utlandet.

3 Variasjoner i satsing på internasjonalisering av utdanning og internasjonalisering av forskning

3.1 Innledning

I dette kapitlet ser vi nærmere på hvordan arbeidet med internasjonalisering av forskning og internasjonalisering av utdanning er koplet sammen lenger nede i organisasjonen. Vi ser på intervjumaterialet og strategiske dokumenter på fakultetsnivået og instituttnivået.

3.2 Varierende grad av kopling

Intervjuene ved våre case-læresteder antyder at det er stor variasjon mellom ulike læringsmiljøer når det gjelder graden av kopling mellom strategier for internasjonalisering på utdannings- og forskningssiden. Vi ser dette også i strategiplaner på fakultetsnivået, eksempelvis ved Fakultet for samfunnsfag ved HiOA som skal styrke utdanningenes internasjonale profil (SV-HiOA) og nevner en rekke tiltak:

- Det skal være tilrettelagt for minst tre måneders utenlandsopphold ved alle bachelor- og masterstudier.
- PhD-studentene skal motiveres til å ta et utenlandsopphold.
- Fakultetet skal fremstå som enhetlig utad mot internasjonale samarbeidspartnere.
- Det skal være engelskspråklige tilbud som gir mulighet for minst ett semesters studium ved alle instituttene.
- Fakultetet skal ha bred student- og lærerutveksling.
- Relevante studieplaner/emneplaner og pensumlister skal ha en internasjonal orientering og sees i en internasjonal sammenheng.
- Utdanningene skal ha undervisningssamarbeid med internasjonale samarbeidspartnere gjennom joint masters eller lærerutveksling.
- Avtaler med internasjonale samarbeidspartnere skal kvalitetssikres.

- Fagmiljøene skal delta i internasjonale samarbeidsprosjekter og forskningsnettverk basert på langsiktighet og kvalitet.

Et annet eksempel ser vi ved Fakultetet for biovitenskap og akvakultur (FBA) ved UiN som har som mål å være en ledende internasjonal arena for utdanning, forskning og kunnskapsformidling innenfor sitt fagområde (FBA-UiN, 2011-2016) og nevner følgende tiltak:

- Fakultetet vil rekruttere internasjonale studenter gjennom å tilby relevant forskningsbasert utdanning av høy kvalitet.
- Studieprogrammene skal skreddersys blant annet med tanke på internasjonale behov.
- Antallet internasjonale studenter skal økes fra 12 prosent til 25 prosent på gradsprogrammene.
- Fakultetet skal etablere minst to internasjonalt finansierte forskningsprosjekter, øke antallet publikasjoner i peer-reviewed tidsskrift.
- Utvikle mobilitetsprogrammer med internasjonale partnere for å holde på de beste forskertalentene.

Et tredje eksempel på kopling finner vi ved Fakultetet for informasjonsteknologi, matematikk og elektroteknikk (IME) ved NTNU som skal være internasjonalt konkurransedyktig innenfor alle fakultetets fagområder på forskningsbasert utdanning, utvikling av ny basiskunnskap og innovative løsninger (IME-NTNU, 2011-2020). I fakultetets plan nevnes følgende tiltak og mål:

- Fakultetet skal ha forskningsmiljø og utdanningstilbud i internasjonalt anerkjent toppklasse på utvalgte fagområder.
- Utvikling av tilstrekkelig store samarbeidende forskningsgrupper er viktig for å unngå faglig fragmentering slik at strategiske satsninger kan følges opp.
- Blant fakultetets mål er at forskningen skal være internasjonalt orientert i ambisjonsnivå, samarbeidsrelasjon, rekruttering og finansiering.
- Forskningen skal understøtte fakultetets utdanningstilbud og være et sentralt virkemiddel for å opprettholde og videreutvikle høy utdanningskvalitet.
- Vitenskapelig personale skal rekrutteres gjennom internasjonale utlysninger der det legges stor vekt på vitenskapelige og pedagogiske meritter.
- Utdanningen må være forankret i internasjonalt orienterte disiplinfaglige forskningsmiljø.
- Skreddersydde opplegg for studentutveksling og internasjonale allianser som omfatter samarbeid på programnivå kan bidra til å styrke studietilbudet.
- Fakultetet skal rekruttere dyktige og motiverte studenter også internasjonalt.
- Utdanningen skal konsentreres på områder der fakultetet er internasjonalt konkurransedyktig. Utdanningssamarbeid skal utvikles internasjonalt innenfor strategiske allianser.

Noen kan fortelle at de har det de kaller «perfekte eksempler», altså fagmiljøer som har løpende forskningssamarbeid med utenlandske miljøer, og der de utveksler studenter begge veier. Samtidig kan de innenfor samme fakultet ha andre fagmiljøer som sliter med å få tilsvarende samarbeid. Mange uttrykker at en tett og god kopling er et mål, men at det mange steder tar tid å lykkes.

Enkelte fagmiljøer har større utfordringer enn andre med å få til tette koplinger. Eksempelvis fremgår det av strategiplanen for Fakultetet for samfunnsvitenskap (FSV) ved UiN at fakultetet har internasjonalisering som en av sine hovedutfordringer (FSV-UiN, 2012-2016: 1). Fakultetet sier følgende i sin plan:

- Fakultetet skal støtte og oppmuntre til fortsatt nettverksbygging og utvidelse av den internasjonale samarbeidsavtaleporteføljen.
- Fakultetet vil legge til rette for fortsatt å ta imot utvekslingsstudenter.
- Fakultetet har store utfordringer med å få sine norske studenter til å reise til andre universiteter.
- Fakultetet må styrke og skape nye forsknings- og utvekslingssamarbeid med attraktive universiteter i land som studentene aspirerer til å reise ut til.
- Internasjonaliseringen skal gjøres gjennom et aktivt samarbeid med internasjonalt kontor og de andre fakultetene ved UiN (FSV-UiN, 2012-2016: 4).

Tilsvarende gjelder for planen fra Det humanistiske fakultet ved NTNU som skal ha en kvalitet som anerkjennes i det internasjonale fagfellesskapet (HF-NTNU, 2012-2020). Målet her er å bidra til nasjonal og internasjonal kunnskapsutvikling gjennom forskning og kunstnerisk virksomhet av internasjonal kvalitet. Fra listen over tiltak og prioriteringer fremgår det at fakultetet vil:

- Prioritere etablering av forskernettverk nasjonalt og internasjonalt.
- Stimulere sterke fagmiljøer til å bli fremragende.
- Være et attraktivt studiested for utenlandske studenter og bidra aktivt til at fakultetets studenter kan ta delstudier ved utenlandske universiteter.

En del steder er kontaktene med utenlandske fagmiljøer fortsatt svært individbasert, bygget på personlige kontakter. Mange forteller om enkelte ildsjeler som får til en god del, men at det ikke alltid er så lett å få trukket med seg andre.

Fragmenteringen og mangel på kopling har noe ulike årsaker. I intervjuene trekkes det fram tre hovedforklaringer på hvorfor man finner mye variasjon i internasjonaliseringsbestrebelsene når det gjelder å kople internasjonalisering av forskning med internasjonalisering av utdanning; *pensum og egenskaper ved fagene, studentenes preferanser og ulikheter mellom fagmiljøer når det gjelder graden av forskningsmessig fokus.*

3.2.1 Pensum og egenskaper ved fagene

Når det gjelder den første forklaringen, egenskaper ved fagene, handler dette blant annet om at det innenfor noen fagmiljøer er lettere å få til koplinger mellom satsing på internasjonalisering på utdanningssiden og fagmiljøenes forskningsmessige tyngdepunkt enn innenfor andre. Innenfor veletablerte «internasjonale» fag, der det kan være stort samsvar når det gjelder pensum mellom ulike land, kan det se ut til å være mer fokus på, og også lettere, å få til tettere koplinger mellom lærestedenes strategier for internasjonalisering på utdanningssiden og fagmiljøenes forskningsmessige tyngdepunkt (se også Schwach et al. 2012). En fakultetsleder på et fakultet med stor grad av internasjonale fag uttrykker det slik:

De fleste fagene ved mitt fakultet er vel etablerte fag internasjonalt, og det er stor grad av samsvar mellom pensum i ulike land. Vi benytter disse ressursene, som legger grunnlaget for studentene for å gå inn og bidra i forskning internasjonalt senere.

Innenfor fagområder der pensum varierer mye fra land til land, og der pensum er sterkt avhengig av nasjonale forhold, er det vanskeligere å få til tette koplinger. Det påpekes dessuten at innenfor en del profesjonsfag er ikke koplingen mellom forskning og utdanning like sterk i alle land som den er i Norge. I Norge har man en felles lov om forskningsbasert utdanning, som innebærer at undervisningen i all hovedsak skal tilbys av undervisere som selv er aktive forskere og har et aktivt forhold til forsknings- og utviklingsarbeid (FoU) innenfor det aktuelle fagområdet. I fagmiljøer der denne koplingen mellom forskning og utdanning er svakere i andre land, kan man oppleve at det som er attraktive samarbeidspartnere på utdanningsiden, ikke nødvendigvis er attraktive samarbeidspartnere på forskningssiden, og omvendt. En rektor påpeker dette:

Vi erfarer at i en del andre land er ikke koplingen mellom forskning og utdanning like sterk i alle profesjonsfag som den er i Norge, hvor man har en felles lov om forskningsbasert utdanning. Derfor vil det som er relevante utdannings samarbeidspartnere, ikke nødvendigvis være læresteder som er sterke på forskning på det samme fagområdet.

3.2.2 Studentenes preferanser

Mange av våre informanter trekker også frem at internasjonalisering ikke bare styres av lærestedene selv. Ikke minst blir variasjon i koplinger mellom strategier for internasjonalisering på utdanningsiden og på forskningssiden forklart med utgangspunkt i studentenes preferanser. I en del fagmiljøer er man først og fremst opptatt av å etablere utvekslingsavtaler med læresteder som er lokalisert på steder hvor studentene faktisk ønsker å dra, og hvor de kan få undervisning på engelsk. En fakultetsleder forteller det slik:

Vi har eksempler der fagmiljøene sliter. Det er opprettet en avtale, men studentene har helt andre prioriteringer. Det er ikke bare det aktuelle lærestedets kvalitet og profil som styrer studentenes valg. Om de kjenner andre som også skal dra, og om det er et land de faktisk ønsker å dra til, er også avgjørende for studentenes valg. Mitt institutt har derfor opprettet utvekslingsavtale med et godt universitet i Australia, der studentene også kan surfe litt. Det betyr jo noe at de får undervisning på et språk de kan.

Med studentenes preferanser som utgangspunkt, kan det innenfor en del fagmiljøer være vanskelig å fange opp både undervisnings- og forskningsdimensjonen innenfor en del fag. Når det blir slik at det ikke er fagpersonalets forskningsnettverk som blir styrende for etablering av utvekslingsavtaler, men studentenes preferanser på bakgrunn av språkkunnskaper og sosiale forhold, vil en del miljøer slite fordi de i utgangspunktet ikke har koplinger til «attraktive» miljøer i utlandet. Ikke bare blir koplingene svake. Det påpekes også at kvaliteten på avtalene ikke nødvendigvis blir særlig bra heller, slik en rektor sier det:

Hvilken merverdi det gir til selve studieprogrammet at studentene kommer hjem etter opphold på «Sunshine University of Australia», er jeg usikker på.

3.2.3 Ulik grad av forskningsmessig fokus

En tredje forklaring på hvorfor noen fagmiljøer ikke har en tett kopling mellom arbeidet med internasjonalisering på utdanningsiden og på forskningssiden, er at enkelte miljøer ikke har et tydelig forskningsmessig fokus, alternativt at deres forskningskapasitet ikke er tilstrekkelig oppbygd. På noen profesjonsfag kan eksempelvis en god del av de ansatte selv ikke ha mer enn to til tre års høyere utdanning og liten forskningserfaring. Når en stor andel av undervisningspersonalet selv ikke bruker tid på forskning, blir det en stor utfordring å få til en god forankring mellom internasjonaliseringsarbeidet på utdanningsiden og internasjonaliseringsarbeidet på forskningssiden. En fakultetsleder forteller det slik:

De ansatte har to til tre års utdanning. De har ikke forskningserfaring – har ikke fått forskerkompetanse. I tillegg har det vært en vekst i antall studieplasser de siste årene, som gjør at folk ikke har hatt tid til forskning. Fokus har vært på å få studentene gjennom.

3.3 Oppsummering

Selv om mye koordineringsarbeid gjenstår, synes mange læresteder å være på vei mot et mer integrert internasjonaliseringsarbeid. Det gis uttrykk for at det imidlertid er varierende grad av kopling mellom læringsmiljøenes forskningsmessige tyngdepunkt og strategier for internasjonalisering på utdanningssiden på nåværende tidspunkt. Mange fagmiljøer gir klart uttrykk for at de ønsker en god kopling mellom strategiene på utdannings- og forskningssiden, men det kan se ut som at det er et lengre lerret å bleke mange steder på tross av at lærestedene kan sies å være kjennetegnet av såkalte *integrerte strategier* på toppnivået. Det trekkes frem tre hovedforklaringer på varierende grad av kopling mellom strategier for internasjonalisering på utdanningssiden og fagmiljøenes forskningsmessige tyngdepunkt; *pensum og egenskaper ved fagene, studentenes preferanser og ulikheter mellom fagmiljøer når det gjelder graden av forskningsmessig fokus.*

Selv om vi har et for begrenset datagrunnlag til å kunne generalisere, gir vår studie indikasjoner på at internasjonaliseringen av norske læresteder har utviklet seg de seneste årene. En del læresteder synes å være på vei over i det man kan kalle en tredje fase i internasjonaliseringen – der man klarer å kople utdannings- og forskningsaktivitetene sammen. Samtidig bør det understrekes at selv om alle lærestedene i vår studie fremstår med en bred forståelse av internasjonalisering – i den overordnede strategiske planen - er flere av dem kjennetegnet av mangel på slike koplinger lenger ned i organisasjonen, der det samlede resultatet er en noe fragmentert tilnærming til internasjonaliseringsarbeidet.

4 Gjennomgående strategier?

4.1 Gjennomgående strategier for internasjonalisering?

I dette kapitlet ser vi nærmere på sammenhengen mellom lærestedenes strategier, fakultetenes/avdelingenes strategier og fagmiljøenes satsinger på internasjonalisering. Lærestedene som inngår i denne studien, har blitt karakterisert som å ha integrerte strategier for internasjonalisering. Her ser vi nærmere på hva som kjennetegner disse lærestedenes strategier lenger ned i organisasjonen.

4.2 Internasjonalisering som mål

Ved enkelte læresteder fremstår internasjonalisering som et mål i seg selv. Dette gjelder for eksempel NTNU som «har som mål å være internasjonalt fremragende», og hvor «forskning og utdanning ved universitetet skal være høyt ansett i internasjonale fagevalueringer og på enkelte fagområder skal NTNU ha fagmiljø som hevder seg i internasjonal toppklasse». Og det gjelder eksempelvis ved HiOA, der universitetssatsingen er et virkemiddel for «å løfte profesjonsfagene ved å knytte dem til kunnskapsutviklingen som skjer i profesjonsrelevant forskning og utviklingsarbeid nasjonalt og internasjonalt». Internasjonalisering er også et mål i seg selv i form av målsettinger som: «HiOA skal være internasjonalt ledende på profesjonsutdanninger» og «HiOA skal samarbeide internasjonalt om utdanning på alle nivåer». Universitetet i Nordland har også internasjonalisering som mål, der en bred rekke målsettinger inngår i strategiplanen:

- Universitetet skal være en aktiv bidragsyter til den internasjonale kunnskapsallmenningen der samarbeid med Russland skal være en tydelig satsing
- Universitetet skal utvikle kvalitet på internasjonalt toppnivå på utvalgte tematiske fagfelt
- Forskningen skal måles etter internasjonale standarder, ved publisering i anerkjente norske og internasjonale tidsskrift/publiseringsskanaler
- Ekstern finansiering av forskningsprosjekter fra EU-programmer skal økes betydelig i strategiperioden.
- Hvert fakultet skal arrangere en større nasjonal/internasjonal konferanse hvert år.

Ved læresteder der internasjonalisering er et mål i seg selv, gjenfinnes dette målet ved noen eller flere av fakultetene. På NTNU skal Fakultetet for informasjonsteknologi, matematikk og elektroteknikk ha forskningsmiljø og utdanningstilbud i internasjonalt anerkjent toppklasse på utvalgte fagområder. Blant fakultetets mål er at forskningen skal være internasjonalt orientert i ambisjonsnivå,

samarbeidsrelasjon, rekruttering og finansiering. På et utvalg fagområder skal forskningen hevde seg i internasjonal toppklasse. Ved Det medisinske fakultet ved NTNU skal fakultetets ansatte fokusere på problemstillinger av vesentlig betydning for utvikling av helse og velferd for det globale samfunnet i samarbeid med verdens fremste forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse skal bidra i den nasjonale og internasjonale kunnskapsutviklingen med forskning og utdanning av høy kvalitet. Den faglige virksomheten ved Det humanistiske fakultet ved NTNU skal ha en kvalitet som anerkjennes i det internasjonale fagfellesskapet, og sterke fagmiljøer skal stimuleres til å bli fremragende. Fakultetet for naturvitenskap og teknologi ved NTNU skal være en etterspurt aktør i internasjonale forsknings- og undervisningsprogrammer. Fakultetet skal ha minst 10 faggrupper med høy internasjonalt anerkjent kvalitet og skal være et internasjonalt møtepunkt for forskning.

Ved HiOA speiles lærestedets sentrale målsettinger for internasjonalisering ved noen av fakultetene, som ved Fakultet for samfunnsfag, som «skal styrke utdanningenes internasjonale profil» og hvor det for eksempel skal:

- være tilrettelagt for minst tre måneders utenlandsopphold ved alle bachelor- og masterstudier.
- PhD-studentene skal motiveres til å ta et utenlandsopphold.
- Fakultetet skal fremstå som enhetlig utad mot internasjonale samarbeidspartnere.
- Det skal være engelskspråklige tilbud som gir mulighet for minst ett semesters studium ved alle instituttene.
- Fakultetet skal ha bred student- og lærerutveksling.
- Relevante studieplaner/emneplaner og pensumlister skal ha en internasjonal orientering og sees i en internasjonal sammenheng.
- Utdanningene skal ha undervisningssamarbeid med internasjonale samarbeidspartnere gjennom joint masters eller lærerutveksling.

Tilsvarende skal Fakultet for helsefag ved HiOA «tilby internasjonalt etterspurte utdanninger av høy kvalitet». Dessuten skal man «sikre internasjonal profil i studieprogrammene og øke omfanget av internasjonal student- og lærerutveksling».

Også ved UiN finner vi samsvar mellom ambisjonene slik de uttrykkes i de overordnede planene og på fakultetsnivå. Fakultetet for biovitenskap og akvakultur har som «mål å være en ledende internasjonal arena for utdanning, forskning og kunnskapsformidling innenfor sitt fagområde», og noen av tiltakene er å etablere minst to internasjonalt finansierte forskningsprosjekter og øke antallet publikasjoner i peer-reviewed tidsskrift samt utvikle mobilitetsprogrammer med internasjonale partnere for å holde på de beste forskertalentene.

Vi gjenfinner også UiNs ambisjoner knyttet til internasjonalisering av utdanning på fakultetsnivået. UiN formulerer i strategiplanen målsettinger:

- Utvikling av internasjonale fellesgrader med attraktive utenlandske samarbeidspartnere skal være en hovedsatsing for å stimulere til økt faglig kvalitet og styrking av universitetets rekrutteringsgrunnlag ved UiN.
- Rekrutteringen av utenlandske studenter til engelskspråklige studier skal økes gjennom målrettet rekrutteringsarbeid internasjonalt, attraktive studietilbud på engelsk og engelskspråklig studieinformasjon av høy kvalitet.

Fakultetet for biovitenskap og akvakultur nevner i sin plan målsettinger som:

- Rekruttere internasjonale studenter gjennom å tilby relevant forskningsbasert utdanning av høy kvalitet.
- Studieprogrammene skal skreddersys blant annet med tanke på internasjonale behov.
- Antallet internasjonale studenter skal økes fra 12 prosent til 25 prosent på gradsprogrammene.
- Studentutvekslingen skal øke.

Vi finner også andre eksempler på at det i lærestedenes plandokumenter er godt samsvar mellom de overordnede plandokumentene og fakultetenes planer. Eksempelvis ved UiB, der «det er viktig for UiB å legge til rette for å ta imot studenter fra utlandet, disse reiser tilbake til sine hjemland og er en ressurs for universitetets internasjonale virksomhet. Det er også viktig å få til enda flere gode samarbeidsavtaler om studentutveksling med anerkjente forskningsuniversiteter, slik at norske studenter reiser ut». Tilsvarende er tilfellet ved Det historisk-filosofiske fakultet: «Studentutvekslingen ved HF skal i større grad enn i dag skje gjennom avtaler med et fåtall utenlandske universitet som fakultetet har god kjennskap til og god kontakt med». I HF's strategi blir det påpekt at «en vesentlig del av internasjonaliseringen hjemme er at det er god kontakt mellom utvekslingsstudenter og norske studenter, det er derfor viktig å unngå å utvikle studieopplegg som i unødig grad segregerer utenlandske og norske studenter». SV-fakultetet fremhever også at internasjonale studenter er en viktig ressurs og må tilbys god faglig og sosial integrering. På utdannings siden vil Det psykologiske fakultetet aktivt rekruttere dyktige kandidater fra andre nasjonale og internasjonale institusjoner.

Det er imidlertid ikke en systematikk i at læresteder med integrerte strategier for internasjonalisering på toppnivå har tilsvarende utbygde strategier for internasjonalisering på fakultetsnivå, slik som en av dem vi intervjuet observerer:

Det varierer mellom fag. Internasjonalisering har ulikt fokus i fagene, noen fagmiljø har et enormt fokus, de har for eksempel flere prosjekt i Horizon 2020 og jobber mot det, mens andre har det ikke. Rent administrativt prøver vi å gå rundt mange ganger i året på møter i fakultetene og instituttene for å informere, men det er stor forskjell mellom fakultetene.

En erfaring er at internasjonaliseringsstrategien på lærestedsnivået er for ambisiøs, og at man lenger nede i organisasjonen også har andre presserende oppgaver å løse:

Fokuset er på internasjonalisering av forskning, og det har vi ikke hatt her. Vi har et styrevedtak om internasjonalisering som ambisjon, men vi har hatt mer enn nok å gjøre internt.

Dette er en sak vi skal gå tyngre inn i, det står noe i instituttens planer, og fakultetet har mål om utveksling og mobilitet. Vi arbeider nå med en ny strategi, der vil internasjonalisering bli viktigere.

Andre erfarer at klare mål på internasjonalisering har fungert som hjelp til å holde fokuset på disse aktivitetene:

Fakultetet har måltall per år både for studentmobilitet generelt, inkludert andel studenter både som reiser ut og som kommer til institusjonen. Ved å operere med måltall vil man få mer fokus på dette, da kvantifisering av slike mål hjelper oss å holde fokus. Disse tallene rapporteres både til fakultetets styre og i styringsdialogmøter med rektor. Måltallene viser at det er et ønske om en økning, noe som også er materialisert gjennom spesielt studenter på innreise.

I den nye internasjonale handlingsplanen sier vi at alle enheter skal utvikle dette og speile dette, og fakultetene skal måles på dette, og hver enkelt skal måles. En måte å tvinge det gjennom på. Vi har insentiver sentralt for deltakelse i internasjonale forskningsprogram og ERASMUS pluss.

En annen utfordring kan være å få til en vellykket organisering av internasjonaliseringsarbeidet. En «gammel» utfordring er å koble internasjonalt kontor eller internasjonalt utvalg til den faglige virksomheten:

Vi er det eneste fakultetet som har et internasjonalt utvalg. Men det er litt løst koblet til resten av fakultetet

En annen utfordring er å prioritere internasjonalisering i strømmen av viktige oppgaver:

Internasjonalisering gir uttelling i den modellen som gjelder nå. Vi prøver å få til en kombinasjon av strategisk ledelse og noen økonomiske insentiver og en løpende dialog og en diskusjon og meningsutveksling. Vi har mange seminarer og allmøter.

Også mellom institutter ved samme fakultet er praksisen ulik, ved ett institutt kan internasjonaliseringsarbeidet være relativt integrert, mens ved et annet institutt kan det være mer ildsjelpreget. En forklaring som trekkes frem på utfordringer knyttet til internasjonaliseringsarbeidet på instituttnivå, er kapasiteten instituttet har til å dekke alle oppgavene, eksempelvis kapasiteten til å dekke undervisningsoppgavene.

4.3 Internasjonalisering som virkemiddel

Internasjonalisering blir sett på som et virkemiddel for å oppnå kvalitet. For eksempel satser Universitetet i Bergen på å være bredt faglig representert i den internasjonale forskningsfronten og nedfeller i strategiplanen at «forutsetningen for å lykkes er at forskningen har høy kvalitet og forskningsmiljøene er attraktive samarbeidspartnere». Dette speiles i fakultære strategiplaner som ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet ved UiB, som har som «hovedmål å bidra til at UiB skal styrke sin posisjon som et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet» og «fakultetet må legge til rette for forskningsmiljø som hevder seg internasjonalt og lykkes i konkurransen om eksterne grunnforskningsmidler, arbeide systematisk for å vedlikeholde internasjonale forskningsnettverk, både gjennom forsker- og institusjonssamarbeid» Dette fakultetet vil også «vurdere interne belønningmekanismer for publisering i internasjonalt anerkjente peer-review-tidsskrifter». SV-fakultetet ved UiB har som målsetting at «fagmiljøene skal hevde seg internasjonalt, der flere av fakultetets forskningsmiljø skal oppnå anerkjennelse som internasjonalt ledende forskningsmiljø». Ved Det psykologiske fakultet ved UiB skriver man også at «publisering i de fremste nasjonale og internasjonale publiseringskanaler er viktig for å synliggjøre fakultetet». Det juridiske fakultet ved UiB har som et mål «at fakultetet skal utvikle en sterk faglig profil som gjør fakultetet mer synlig i den nasjonale og internasjonale forskningsfronten» og skal «utarbeide en handlingsplan for formidling som særlig fokuserer på tiltak som kan fremme internasjonal aktivitet og internasjonal publisering». Det humanistiske fakultet ved UiB skriver i strategien at «kvaliteten på et forskningsmiljø avhenger av i hvilken grad forskningsmiljøet deltar i gode internasjonale og nasjonale nettverk».

Vi finner at lærestedenes målsettinger speiles i litt varierende grad ned på flere fakulteter. Ved HiOA gjenfinnes for eksempel lærestedets mål om å hevde seg også internasjonalt i enkelte av fakultetenes strategiplaner, der «fagmiljøene ved Fakultet for samfunnsfag ved HiOA skal delta i internasjonale samarbeidsprosjekter og forskningsnettverk basert på langsiktighet og kvalitet». Fakultet for helsefag ved HiOA «skal ha et høyt publiseringsnivå i internasjonalt anerkjente tidsskrifter og delta aktivt i internasjonale forskningsnettverk og -fora». En forklaring på manglende speiling er at:

Det varierer mellom fagene, fordi noen fag har en sterk tradisjon for internasjonalisering. Andre fag er knyttet bare til få eller ett utenlandsk lærested. Til tross for satsing og det å nedfelle dette i programmer.

I enkelte tilfeller der lærestedets strategi speiles godt på et av fakultetene, reflekteres det også over hvordan man arbeider for å få internasjonalisering til å fremme kvalitet, eksempelvis gjennom internasjonal rekruttering av forskere:

Majoriteten av faglige stillinger ved vårt fakultet, fra stipendiat til professor, lyses ut internasjonalt via anerkjente kanaler for å stimulere til rekruttering internasjonalt av ressurssterke kandidater. I dag er mer enn en tredel av fagfolkene rekruttert internasjonalt, noe som bidrar sterkt til internasjonalisering av forskningen og gode internasjonale nettverk. Hos oss er også 75 prosent av PhD-studentene fra andre land, ofte er de svært flinke og dedikerte studenter.

Ved fakultetet har vi lyktes med internasjonal rekruttering på PhD-nivå og blant fast ansatte. Vi har rekruttert mange fast ansatte fra land utenfor Norge. Vi utlyser systematisk våre stillinger i et internasjonalt miljø. Det gir oss tilgang til internasjonale forskernettverk, og det gir uttrykk for en internasjonal ambisjon når vi lyser ut internasjonalt. Det vil over tid føre til et mer internasjonalt nivå.

Der strategidokumentene speiles fra styringsnivå til styringsnivå, blir dette utdypet i intervjuene. Eksempelvis forteller en av dem vi intervjuet at ved det aktuelle fakultetet hadde man på grunnlag av lærestedets strategi laget en strategi på fakultetet, med de samme virksomhetsområdene som i den overordnede strategien:

... men kulepunktene er fakultære. Det er en strategi på fakultetet som alle instituttene forholder seg til. Men instituttene opererer litt ulikt, de lager ulike handlingsplaner på instituttene fordi instituttene er forskjellige.

En tilsvarende refleksjon finner vi på lærestedsnivå der det legges vekt på at «fakultetene har forskjellige interesser, men ambisjonene er like, og det er likelydende målsettinger for internasjonaliseringen».

Også i tilfellene der lærestedets strategi speiles på fakultetsnivå, kan erfaringene med internasjonalisering variere mellom instituttene og lenger ned på forskergruppenivå. I intervjuene reflekteres det på denne måten:

Man ser variasjon mellom de strategiske forskningsgruppene når det gjelder muligheter for internasjonalisering. På områder der Norge har en internasjonalt ledende rolle er det enklere å få til internasjonalt samarbeid kontra på områder der nasjonen er på høyden med eller svakere enn andre internasjonale institusjoner. I det første tilfellet kommer partnerne til oss, i det andre må man være langt mer aktiv i nettverksarbeid og profilering.

Fakultetet består av mange institutter som i større eller mindre grad gjør det som er forventet med tanke på internasjonaliseringsarbeid. Noen gjør mer enn det som er forventet, mens andre gjør mindre.

4.4 Vellykkede strategier?

Plandokumenter og formaliserte strategier er ett uttrykk for det strategiske arbeidet knyttet til internasjonalisering ved lærestedene. Samtidig er ikke plandokumenter internasjonalisering i seg selv – dokumentene alene gjør ikke lærestedene internasjonale. Eksempelvis reflekteres det i et intervju rundt betingelser for en god kopling mellom strategi og praksis:

Det er en holdning hos ledelsen som sikkert er basert på erfaring – at hvis man ikke kopler så fungerer det ikke, man kan lage mange strategier på toppnivå, men hvis det ikke er eierskap, blir det ikke brukt til noe. Det er forskjellen mellom denne strategien og forrige. Den nye brukes mye mer aktivt – man argumenterer mer og mer i lys av strategien – gjør opp status og vi må gjøre sånn og sånn – parallell utvikling her på fakultetet – alle vet at dette har vært diskutert. Det har vært en bred og seriøs prosess.

Betydningen av brede diskusjoner knyttet til hva man vil med internasjonalisering uttrykkes eksempelvis på denne måten:

Jeg synes ikke vi har hatt den overordnede diskusjonen, vi har en strategiplan, men jeg synes vi mangler den diskusjonen – hva vi vil og hvordan vi skal få det til.

Dette illustrerer trolig at internasjonalisering ikke er enkle utviklingsprosesser å iverksette, ikke minst er internasjonalisering én av mange aktiviteter på institutt- og fakultetsnivå som konkurrerer om ressurser og oppmerksomhet:

En årsak er at det er så lett i en travel hverdag å gjemme seg bak det vi er trygg på og kan godt. Det er også lett å si at det mangler penger.

Minst like viktig som plandokumentene er internasjonaliseringspraksisen. I intervjuene spurte vi hva som kjennetegner det man opplever å ha lyktes med i internasjonaliseringsarbeidet.

En erfaring er at man har lyktes med å etablere gode samarbeidsrelasjoner med læresteder i utlandet. Det pekes på at prodekanen har lang erfaring med internasjonalisering og er med i flere forskningsnettverk i Europa og at dette har vært en avgjørende faktor. Videre har man tydeliggjort forventningene til internasjonalisering, eksempelvis ved å legge til grunn at for å få reisemidler må man presentere vitenskapelig arbeid på konferansen man reiser til:

Reisestipend har stor betydning, nå har vi sagt «du skal presentere ute» for å få reisemidler.

Ved et annet fakultet legges det vekt på at universitetet sentralt har ønsket å plassere seg sterkere internasjonalt og arbeider derfor målrettet med internasjonal rekruttering:

Internasjonal studentrekruttering gjøres delvis gjennom deltakelse på messer etc. der studenter er til stede, og delvis gjennom webportaler og facebook-annonser.

Mens ved et tredje fakultet er det organiseringen av planprosessen i seg selv som trekkes frem som forklaring på hvorfor internasjonalisering synes å fungere:

Alt ligger i den langsiktige strategiplanen som er utviklet i en interaktiv prosess mellom nivåene – og operasjonalisert i handlingsplanen. Den internasjonale handlingsplanen er sentral. Det ble utpekt en arbeidsgruppe av prodekaner med sekretærhjelp som laget et utkast som deretter ble diskutert i ledergruppa hos rektor og i dekanmøtet og i instituttene. Arbeidet er godt forankra på alle nivåene. Handlingsplanen inneholder klare forventninger, som går som bestillinger til de ulike nivåene. Det kan variere mellom fagfolk hvilke ambisjoner de har, noen er

mer internasjonalt orientert enn andre, så det kan variere hva som er ambisjonene – men alle skal med.

Internasjonaliseringsarbeidet drives ikke bare top-down, like avgjørende kan arbeidet i grunnenhetene være. Eksempelvis er det erfart at parallelt med at man driver strategisk arbeid på fakultetsnivået utvikles det internasjonale forbindelser i instituttene. Forklaringen på instituttens arbeid er ikke minst at:

Disse miljøene hadde ambisjoner om å inngå i et samarbeid.

I enkelte tilfeller er det ambisjonene på grunnenhetsnivået som etter hvert formuleres mer strategisk, for eksempel ved at man basert på ambisjoner i grunnenheten om å utvikle et internasjonalt samarbeid om utdanning i form av et felles masterprogram, løfter dette opp på fakultetsnivået:

«Arbeidet ble løftet opp på et strategisk nivå og var ikke lenger bare «personlig». Dette har skjedd i løpet av det siste året».

Men det strategiske arbeidet knyttet til internasjonalisering på grunnenhetsnivået er utfordrende i noen miljøer:

Nedover mangler fokuset. Vi arbeider med det, og jeg håper det skjer noe snart. Dette tar tid, sier miljøene. Vi har et vanvittig antall bilaterale avtaler, og vi skal rydde og innføre mer målrettet arbeid på fakultetene, og etter hvert tror jeg det vil komme på instituttnivå også.

Det pekes på en rekke forklaringer. Én er at undervisningstilbudet på engelsk for studentene som kommer til Norge, bare er for disse studentene og at norske studenter ikke tar den samme undervisningen. En annen utfordring er at studenter velger å ikke dra til noen land – eksempelvis Tyskland – som for dette fagets vedkommende er mest faglig relevant. En tredje utfordring er at de norske studentene kan mangle tilstrekkelige engelskkunnskaper til å kunne følge undervisning på engelsk, noe som bidrar til at man ikke reiser til utlandet på utveksling. Også studenter i etableringsfasen har naturlig nok ikke like lett for å reise til utlandet på utvekslingsopphold:

Fakultetet arbeider systematisk med å få flere studenter til å reise ut, men dette er en utfordring. I en del tilfeller er det en praktisk utfordring på grunn av øvrig familie/småbarnsfase, noe som også medfører at det blir økonomisk utfordrende.

4.5 Oppsummering

På tross av at lærestedet har integrerte planer for internasjonalisering på toppnivå, varierer det i hvilken grad fakultetene har tilsvarende planer, og det er tilsvarende variasjoner i om disse er koblet til planer og ambisjoner på instituttnivå. Det pekes på en rekke forklaringer på denne variasjonen. Igjen er det viktig om faget har tradisjon for å være internasjonalt orientert og om det har et sterkt forskningsfokus. Noen fag legger vekt på å rekruttere forskere internasjonalt og ser at dette bidrar til å styrke internasjonale relasjoner. Andre fag, eksempelvis noen av profesjonsfagene, har svakere forskningstradisjoner og kan derfor ikke like lett rekruttere internasjonalt og inngår heller ikke i samme grad i internasjonalt forskningssamarbeid. Det trekkes også frem at internasjonaliseringsarbeidet må være forankret blant fagfolkene og på instituttnivå. Det ble vist til at for å få til et godt internasjonaliseringsarbeid må disse temaene bli diskutert, det synes som at god kommunikasjon og levende diskusjoner må komme i tillegg til planer og prioriteringer. Det vises også til at det er behov for å rydde i avtaleverket, og i forrige kapittel så vi at det ble lagt vekt på å ha utvekslingsforbindelser med gode læresteder i utlandet for å få til god utveksling.

5 Vurderinger av internasjonaliseringsarbeidet på grunnplanet

5.1 Innledning

I denne delen av vår studie ser vi nærmere på internasjonaliseringsarbeidet i grunnenhetene og i fagmiljøene. Vi bruker i den forbindelse data fra vår spørreundersøkelse til fast vitenskapelig ansatte i universitets- og høyskolesektoren, gjennomført våren 2013. Spørreundersøkelsen var en del av datainnsamlingen til det strategiske forskningsprosjektet om forskning og utdanning, som NIFU gjennomfører på oppdrag for Kunnskapsdepartementet (for mer informasjon om spørreundersøkelsen, se Waagene, 2014).

Vi har sett i det kvalitative materialet at rektorer, fakultetsledere (dekanat) og instituttledere legger vekt på de forskningsmessige forutsetningene for å skape internasjonalisering i bred forstand, gjennom å etablere gode koplinger mellom internasjonalisering av forskning og internasjonalisering av utdanning. Vi har også lagt merke til refleksjoner om at dette ikke bare er papirarbeid og strategiformulering, men at gode koplinger mellom internasjonalisering av forskning og internasjonalisering av utdanning styrkes av fagmiljøenes internasjonale forbindelser. Disse forbindelsene er det de vitenskapelig ansatte som har og utvikler gjennom sine faglige nettverk og sitt daglige arbeid. Derfor er de vitenskapelig ansattes erfaringer og vurderinger av internasjonaliseringsarbeidet et vesentlig perspektiv for å vurdere det strategiske arbeidet som gjøres i tilknytning til internasjonalisering.

Først i kapitlet presenterer vi bivariate sammenhenger, før vi mot slutten av kapitlet ser på ulike faktorer i sammenheng med tanke på vurderinger av berikelse og kvalitetsutvikling knyttet til studentutvekslingen.

5.2 Internasjonal studentutveksling som berikelse og kvalitetsutvikling

I spørreundersøkelsen ba vi det vitenskapelige personalet om å si noe om kvaliteten på internasjonal studentutveksling på lavere grad, det vil si hvilken berikelse fagfolkene erfarer at studentutveksling medfører for læringsmiljøet og for studentene personlig.

I undersøkelsen ble fagfolkene bedt om å oppgi i hvilken grad de var enig eller uenig i følgende påstander:

- «Studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet.»
- «Studenter som reiser ut, har et stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet.»
- «Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet.»

Svaralternativene gikk i utgangspunktet over en seks-punkts skala fra 1 Helt enig til 5 Helt uenig, og 6 Vet ikke. Det siste alternativet er tatt ut i analysene, men det er viktig å gjøre oppmerksom på at en god del hadde krysset av for dette (15 til 18 prosent) (se også Kyvik & Wiers-Jenssen 2014). Vi tolker dette som at en viss andel av fagpersonalet ikke har grunnlag for å vurdere disse påstandene. Det er også viktig å understreke at påstandene er knyttet til studentutveksling på lavere grad/bachelornivå, og at de bare er stilt til fagpersonale som har undervisning og/eller veiledning på dette nivået.

Generelt er de vitenskapelig ansatte positive til studentutvekslingen på lavere grad. 73 prosent har svart at de er helt eller litt enig i at studenter som reiser ut, har et stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet, og 71 prosent har svart at de er helt eller litt enig i at internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet. En noe mindre andel, 60 prosent, har svart at de er helt eller litt enig i at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet. De vitenskapelig ansatte er altså i noe større grad positive til at studentmobilitet er en berikelse for den enkelte student som reiser ut, og at inngående studentmobilitet er en berikelse for studieprogrammet, enn til at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet (se også Kyvik & Wiers-Jenssen 2014).

Videre vil vi undersøke betydningen av ulike faktorer for fagpersonalets vurdering av kvaliteten på studentutvekslingen.

5.2.1 Manglende sammenheng mellom integrerte strategier for internasjonalisering og erfaringer på grunnenhetsnivå

Nå ser vi på bivariate sammenhenger i dataene fra spørreundersøkelsen. Her ser vi nærmere på læresteder som har integrerte strategier for internasjonalisering på toppnivået. I dette kapitlet vil vi undersøke om det er forskjeller mellom lærestedene som har slike integrerte strategier på toppnivået, og læresteder som ikke har dette (se SIU 2013).

Spørsmålet vi stiller oss er om det er en sammenheng mellom å ha integrerte strategier på toppnivået og fagfolkenes vurderinger av kvaliteten på studentutvekslingen. Man kunne tenke seg at vitenskapelig ansatte ved læresteder med godt integrerte strategier i større grad var enig i at studentutveksling er en berikelse og bidro til kvalitet i utdanningene. Man ville kanskje anta at godt integrerte strategier skulle bidra til kvaliteten på utvekslingsavtaler økte og dermed også bidra til at de faglig ansatte vurderer studentmobiliteten som en berikelse både for den enkelte student og for læringsmiljøet.

Sammenlikner vi læresteder med og uten integrerte strategier for internasjonaliseringsarbeidet, finner vi imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom de to gruppene på spørsmålene ovenfor om hvorvidt studentutveksling er en berikelse. Vi finner heller ingen forskjeller mellom de to gruppene av læresteder (de med integrerte strategier vs. de uten integrerte strategier) på spørsmål om enighet i at fagmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard. Faktisk svarer 70 prosent i begge grupper at de er helt eller litt enig i at fagmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø med høy akademisk standard. Konklusjonen er altså at fagpersonalet ved begge gruppene av læresteder stort sett synes at de har gode avtaler for studentmobilitet og at studentutvekslingen er en berikelse for studenter og læringsmiljøet.

5.2.2 Sammenhengen mellom styring og ledelse og synet på studentmobilitet

Så langt har vi sett at om lærestedet har eller ikke har integrerte strategier på toppnivået, *ikke* speiles i fagfolkenes vurderinger av kvaliteten på utvekslingsavtalene og heller ikke i vurderingen av utbyttet studentene og læringsmiljøet har av utveksling.

Men vi så også i det kvalitative materialet at gode diskusjoner om internasjonaliseringsarbeidet og det at det strategiske arbeidet er forankret nedover i organisasjonen kunne bidra positivt. Fagpersonalet skulle i spørreundersøkelsen blant annet oppgi i hvilken grad de var enig i påstandene «Ved mitt institutt er det god kommunikasjon mellom ledelsen og de faglige ansatte» og «Ved mitt institutt er det gode prosesser rundt faglige prioriteringer». Svaralternativene gikk også her over en fempunkts skala fra helt enig til helt uenig.

Tabell 5.1 inneholder korrelasjonskoeffisienter (Pearsons R) mellom to og to påstander. I utgangspunktet kan disse variere fra +1 til -1 og vise hvor sterk eller svak sammenhengen er mellom svarmønstrene på de to aktuelle påstandene. Jo høyere tallverdi, desto sterkere sammenheng.

I Tabell 5.1 ser vi at alle sammenhengene er positive og signifikante. Det vil si at jo mer enig fagpersonalet er i den ene påstanden, desto mer enig er de også i den andre påstanden. Det er altså slik at de som har svart at de er enig i at det er god kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte, og at det er gode prosesser rundt faglige prioriteringer, også i stor grad er enig i at fagmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard, at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet, at studenter som reiser ut, har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet og at internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet. Man ser at svarene på påstandene knyttet til kommunikasjon og faglige prioriteringer er sterkere knyttet til de to første påstandene («Fagmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard» og «Studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet»), enn til de to neste («Studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet» og «Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet»), selv om sammenhengen er signifikant alle steder (Tabell 5.1).

Tabell 5.1 Sammenhenger mellom svar på spørsmål om styring og ledelse og spørsmål om studentutveksling på lavere grad (1=Helt enig – 5=Helt uenig).

	Fagmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard	Studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet	Studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet	Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet	Gode prosesser rundt faglige prioriteringer
Studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet	,413**				
Studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet	,356**	,619**			
Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet	,265**	,537**	,469**		
Gode prosesser rundt faglige prioriteringer	,173**	,119**	,072**	,079**	
God kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte	,172**	,107**	,069**	,064**	,734**

Note. N=2448-4378. **= $p < 0,01$. Pearsons R; Korrelasjonsmatrise.

Så langt har vi sett at det kvantitative materialet bekrefter det vi har sett i de kvalitative analysene, at å ha integrerte strategier for internasjonalisering på toppnivået ikke henger sammen med erfaringene fagfolkene har knyttet til internasjonalisering i grunnenhetene. I det kvalitative materialet så vi også at det er store variasjoner mellom fakulteter og fag innenfor gruppen av læresteder med såkalte integrerte strategier når det gjelder hvor lett det er å få til gode koplinger mellom internasjonaliseringsarbeidet på utdanningssiden og internasjonaliseringsarbeidet på forskningssiden. Nå ser vi at dette speiles i det kvantitative materialet. Interessant nok finner vi også støtte i det kvantitative materialet for det kvalitative funnet at fagmiljø med god kommunikasjon og gode prosesser rundt faglige prioriteringer også har positive vurderinger av kvaliteten på avtaleverket og utvekslingen (Tabell 5.1). Spørsmålet når det gjelder hvordan disse sammenhengene skal tolkes, er selvsagt hva som skyldes hva. Men vi nøyer oss med å slå fast at det er en positiv sammenheng.

5.2.3 Formidling av egen forskning i undervisning på lavere grad

Vi har tidligere diskutert sammenhenger mellom internasjonaliseringsarbeidet på forskningssiden og strategier for internasjonalisering på utdanningssiden. Her undersøker vi om de som oppgir at de i stor grad eller noen grad formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad, og som involverer studenter i FoU-prosjekter på lavere grad, i større grad er enig i at studentutveksling er en berikelse for fagmiljøet og for den enkelte student som reiser ut.

Tabell 5.2 viser gjennomsnittsskåre for hvert av de tre spørsmålene om hvorvidt studentmobilitet ses på som en berikelse, etter i hvilken grad de vitenskapelig ansatte har oppgitt at de formidler egen forskning til studentene i sin undervisning. Alle forskjellene er signifikante. Svaralternativene i spørsmålet om i hvilken grad de formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad gikk i utgangspunktet over en firepunkts skala fra 1 I stor grad til 3 I liten eller ingen grad og 4 Ikke relevant. Ikke alle har undervisning på dette nivået, og en del hadde derfor krysset av for at spørsmålet ikke var relevant. Disse er utelatt fra analysene.

Gjennomsnittsskårene er lavere (altså mer enig) for dem som har svart at de i stor grad eller i noen grad formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad for alle de tre spørsmålene om studentutveksling. Dette betyr at de som formidler egen forskning i undervisningen, har mer positive vurderinger av kvaliteten og berikelsen for studentene og læringsmiljøet av utveksling.

Tabell 5.2 I hvilken grad formidler du egen forskning til studentene i din undervisning på lavere grad? Gjennomsnitt for hvert av spørsmålene om hvorvidt studentutveksling på lavere grad anses som en berikelse.

	Studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet	Studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet	Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet
Formidler egen forskning i undervisningen i stor eller noen grad	2,28	1,99	2,00
Formidler egen forskning i undervisningen i liten eller ingen grad	2,54	2,16	2,10

Note. Alle: $p < 0,01$.

Tilsvarende tilleggsanalyse ble gjort for spørsmålet om hvorvidt de faglig ansatte involverer studenter i FoU-prosjekter på lavere grad. Nærmere bestemt undersøkte vi om det er slik at de som i stor eller

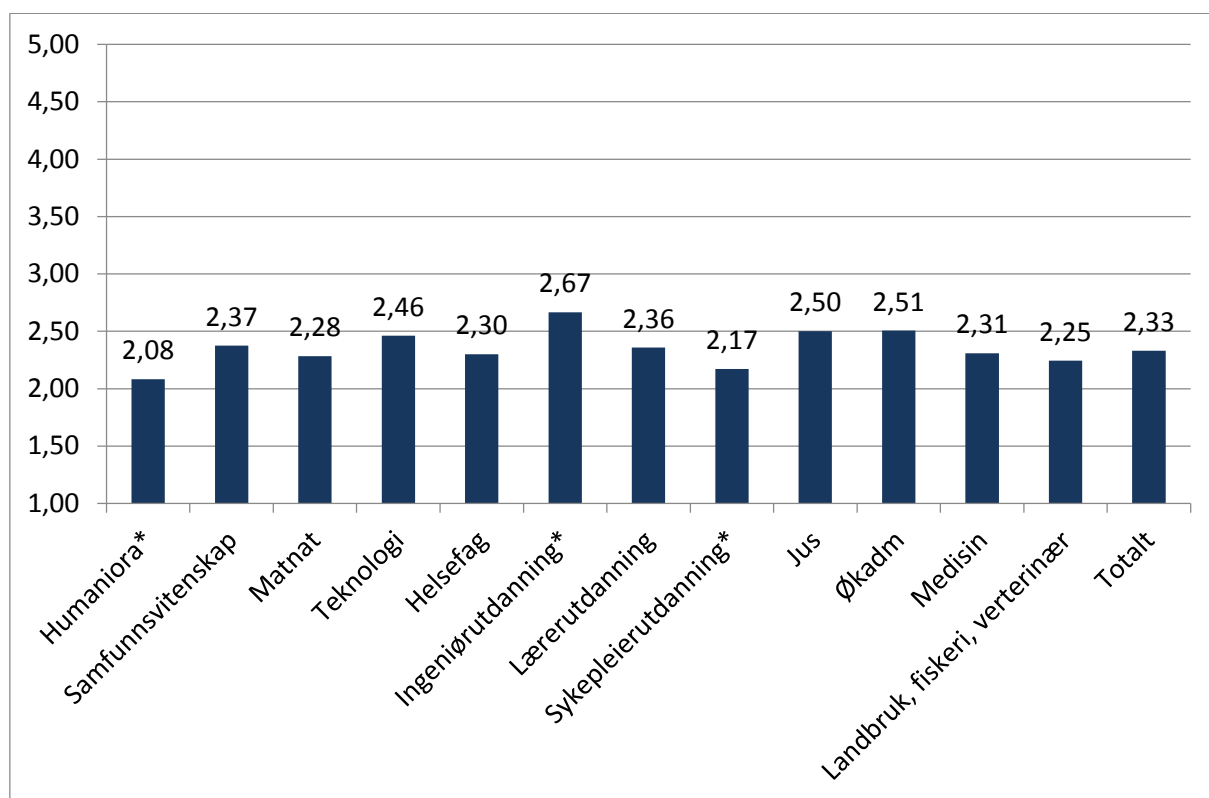
noen grad oppgir at de involverer studenter, er mer enig i at studentutveksling er en berikelse. Her fant vi ingen signifikante forskjeller mellom dem som gjør dette i stor eller noen grad, i forhold til dem som gjør dette i liten eller ingen grad.

5.2.4 Fagforskjeller i erfaringer med internasjonalisering av utdanning

Vi har tidligere sett at fagforskjeller er en vesentlig forklaring for ulike internasjonaliseringsprofiler. Ser vi på betydningen av fagområde i det kvantitative materialet når det gjelder synet på studentutveksling, finner vi også fagforskjeller. Som nevnt er de fleste enige i at studentutveksling er en berikelse, og at de har gode avtaler med læresteder av høy akademisk kvalitet. Allikevel ser vi at enkelte faggrupper skiller seg ut ved å være mer eller mindre enig i de nevnte påstandene.

Figur 5.1 viser at når det gjelder hvorvidt studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet, er fagpersonalet innenfor humaniora og sykepleierutdanning mer enig enn gjennomsnittet i dette, mens ansatte innenfor ingeniørfag er mindre enige i denne påstanden.

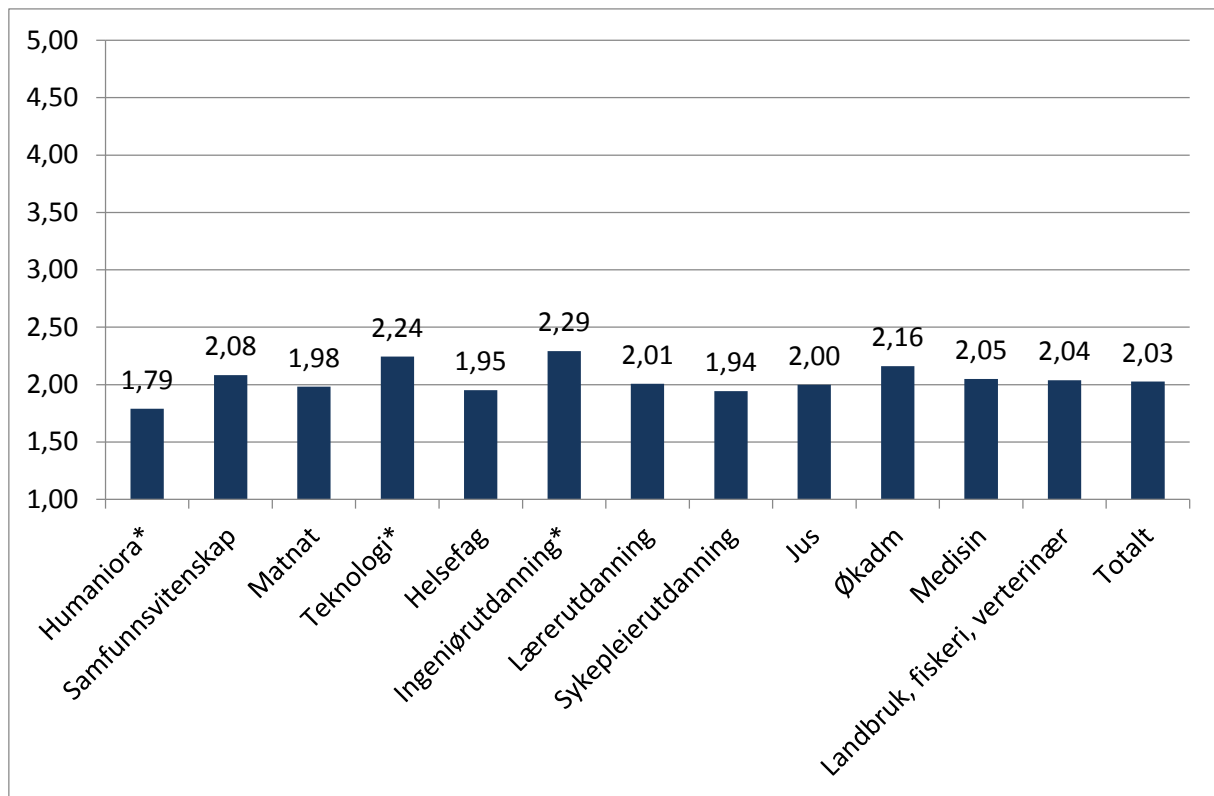
Figur 5.1 Studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter fag.

Note. * = signifikant forskjellig fra gjennomsnittet.

Også når det gjelder påstanden «Studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet» (Figur 5.2) svarer de ansatte innenfor humanistiske fag i større grad at de er enig i dette, mens de ansatte innenfor ingeniørfag i større grad svarer at de er uenig i dette. Fagpersonalet innenfor teknologiske fag svarer også i mindre grad enn gjennomsnittet at de er enig i at studenter som reiser ut, har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet.

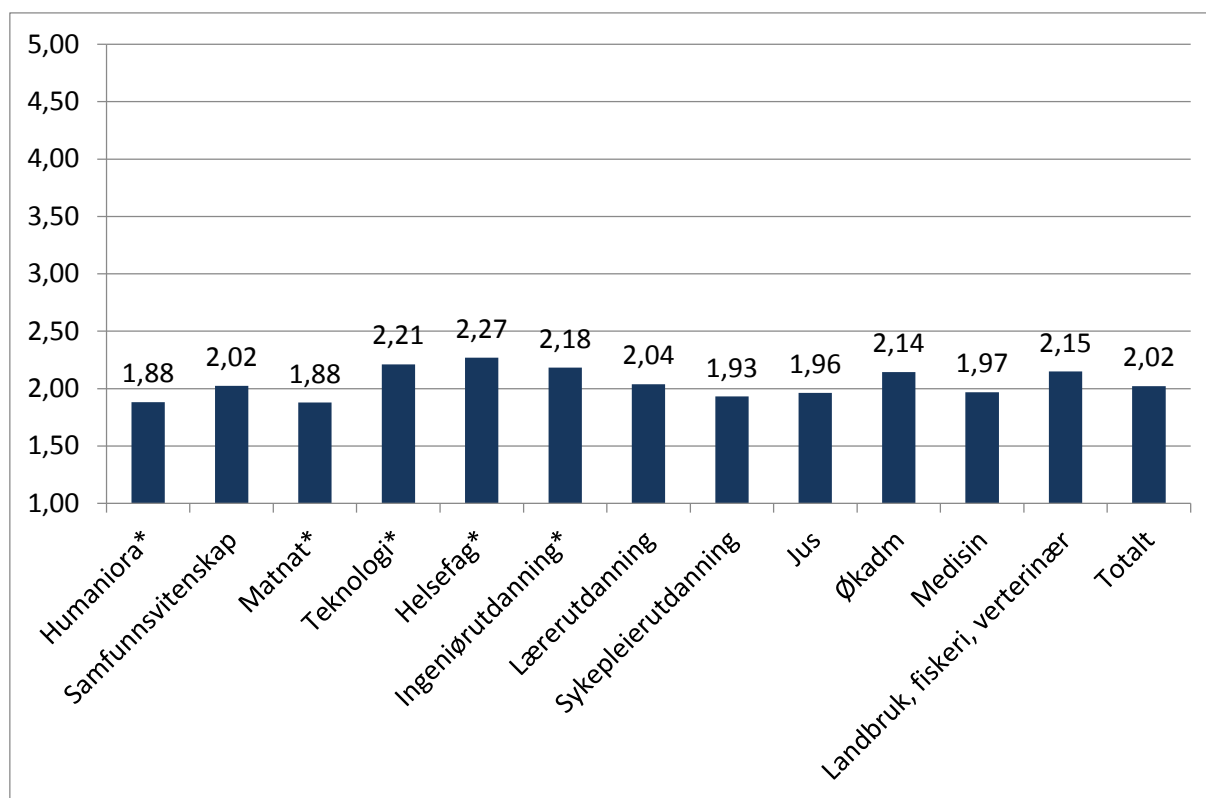
Figur 5.2 Studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter fag.

Note. * = signifikant forskjellig fra gjennomsnittet.

Ser vi på oppfatningene av hva internasjonale studenter, altså inngående studentmobilitet, har å si for læringsmiljøene (Figur 5.3), finner vi også her flere forskjeller mellom de ulike faggruppene. Mens de faglig ansatte innenfor humanistiske og matematisk-naturvitenskapelige fag i større grad har svart at de er enig i dette, har de ansatte innenfor teknologiske fag, helsefag og ingeniørfag i mindre grad svart at de er enig i at inngående studentmobilitet er en berikelse for læringsmiljøet.

Figur 5.3 Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter fag.

Note. * = signifikant forskjellig fra gjennomsnittet.

Som vi ser er faglig ansatte innenfor humaniora gjennomgående mer positive og ansatte innenfor ingeniørutdanningene mindre positive til studentutvekslingen, når vi ikke kontrollerer for andre forhold. Det er imidlertid viktig å huske på at det ligger en del grunnleggende forskjeller i de ulike faggruppens profiler som muligens kan forklare en del av disse forskjellene. Vi har tidligere vært inne på betydningen av forskningsmessig tyngdepunkt og graden av internasjonal profil som forklaringer på hvorfor noen fagmiljøer sliter med å få til tette koplinger mellom internasjonaliseringsarbeidet på forskningssiden og internasjonaliseringsarbeidet på utdanningssiden. Senere i dette kapitlet skal vi se på betydningen av fag i sammenheng med andre faktorer som kan tenkes å ha betydning for fagpersonalets oppfatninger av studentutvekslingen, og som kan tenkes å i stor grad henge sammen med fag. Det gjelder blant annet det å selv være født utenfor Norge, undervisningsspråk og vurderinger av hvorvidt lærestedet har utvekslingsavtaler med læresteder med høy akademisk standard.

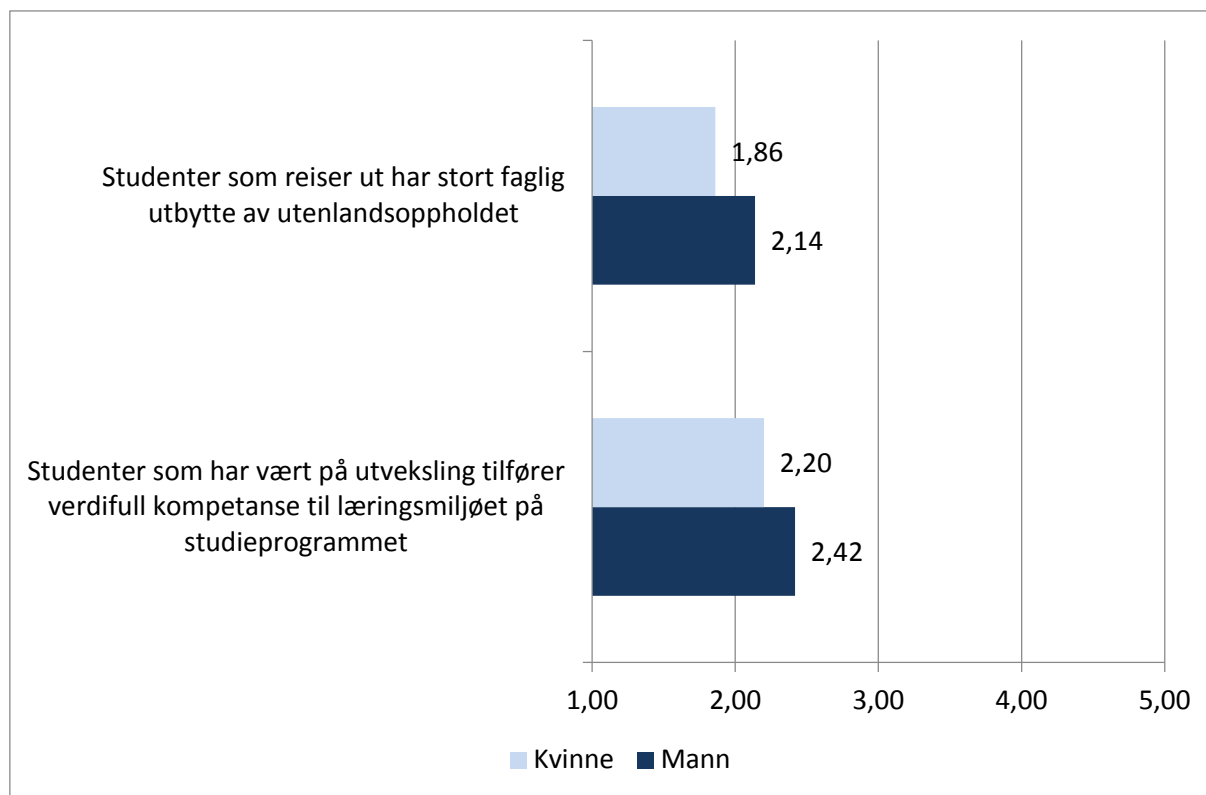
5.2.5 Sammenhengen mellom bakgrunnsvariabler og erfaringer med internasjonalisering

I denne delen av kapitlet skal vi se på de bivarierte sammenhengene mellom en rekke bakgrunnsvariabler og hvordan fagpersonalet vurderer studentutvekslingsarbeidet. Vi finner enkelte forskjeller mellom kvinner og menn og mellom stillingsgrupper på noen av spørsmålene knyttet til hvorvidt studentmobilitet anses å være en berikelse for læringsmiljøet og for den enkelte student.

Figur 5.4 viser at de kvinnelige ansatte er noe mer enig enn de mannlige når det gjelder påstandene om utgående studentmobilitet. Kvinnene er gjennomsnittlig mer enig enn mennene i at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet og i at studenter som reiser ut, har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet. Når det gjelder påstanden om inngående studentmobilitet, nærmere bestemt påstanden om at internasjonale studenter er en

berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet, finner vi ikke signifikante forskjeller mellom kvinner og menn.

Figur 5.4 Utgående studentmobilitet som en berikelse for læringsmiljøet og for den enkelte student som reiser ut (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter kjønn.

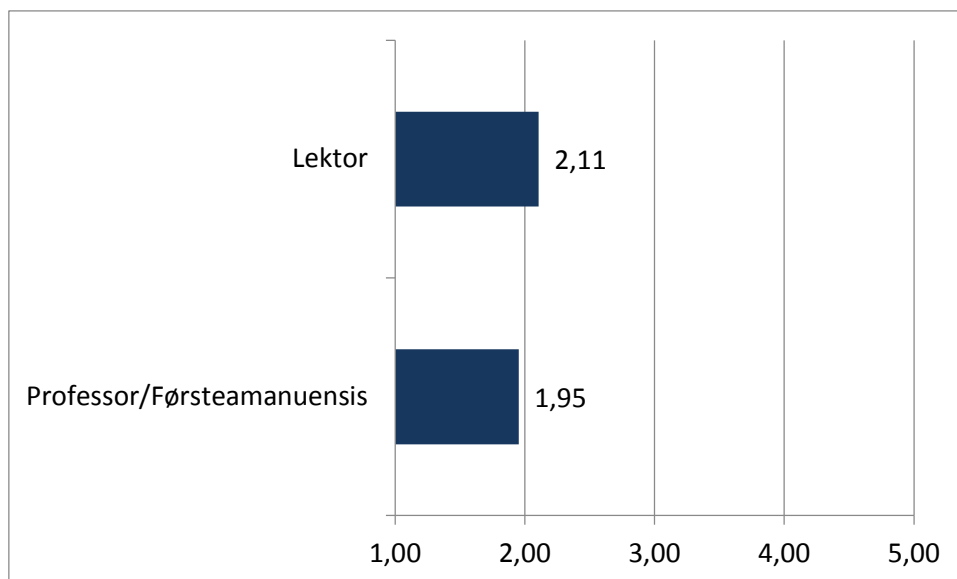

Note. Alle = $p < 0,01$.

Vi undersøkte videre om det var forskjeller i svarmønstrene mellom to grupper av faglig ansatte. Den ene gruppen består av professorer og førsteamanuenser og den andre av førstelektor, høgskolelektor og universitetslektor (Lektor). Fra det kvalitative materialet husker vi at manglende koplinger mellom arbeidet med internasjonalisering på utdanningssiden og arbeid med internasjonalisering på forskningssiden blant annet kunne forklares med ulik grad av forskningsmessig fokus. Innenfor en del fagområder har mange av de faglig ansatte selv lite forskererfaring og bruker i stor grad tiden sin på undervisning. Da var det vanskelig å få til gode koplinger. Det kunne derfor også tenkes at det er forskjeller mellom lektorgruppen og professorgruppen når det gjelder vurderinger av kvaliteten på internasjonaliseringen.

Figur 5.5 viser at det er signifikante forskjeller mellom de to gruppene når det gjelder påstanden *internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet*. Professorgruppen er noe mer enig enn lektorgruppen i denne påstanden. Analyser av påstandene *studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet* og *studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet*, viser ingen signifikante forskjeller i svarmønstrene mellom de to stillingsgruppene.

Figur 5.5 Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter stillingsgruppe.

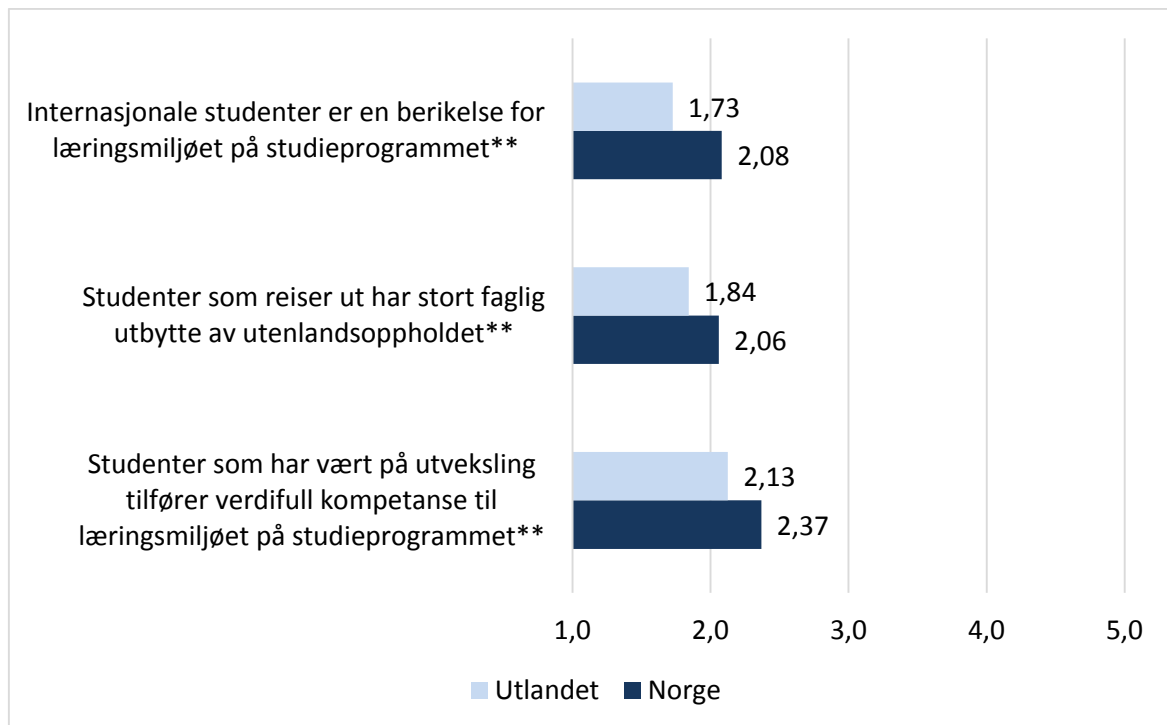
Note. * = $p < 0,01$.

Vi gjorde også bivariate analyser der vi så på betydningen av alder, men her fant vi ingen signifikante forskjeller mellom noen av aldersgruppene på spørsmålene om i hvilken grad de faglig ansatte oppfatter inn- og utgående studentmobilitet som en berikelse.

En viktig bakgrunnsvariabel når vi diskuterer fagpersonalets vurderinger av studentutvekslingen, kan være fødeland, nærmere bestemt om man er født i eller utenfor Norge. I alt oppga 16 prosent at de var født utenfor Norge. Det er viktig å understreke at denne gruppen både består av personer som har bodd mesteparten av livet i Norge, og av personer som har kommet hit i forbindelse med arbeid. Den sistnevnte gruppen er selv et resultat av læresteders arbeid med internasjonalisering og kan derfor tenkes å ha et mer positivt syn på studentutvekslingen. Det er også sannsynlig at de selv er mer involvert i internasjonaliseringsarbeidet og derfor i større grad ser en verdi i studentutvekslingen. Et tredje viktig poeng kan være at de oftere er ansatt ved institutter/avdelinger med større grad av fokus på internasjonalisering og studentmobilitet og internasjonal rekruttering av forskere. Det vil med andre ord si at de er ansatt i fagmiljøer der man har oppnådd bedre koplinger og mer vellykkede ordninger for internasjonalisering.

Figur 5.6 viser at de som er født i utlandet, er mer positive til studentutvekslingen enn de som er født i Norge. Forskjellene mellom de to gruppene er signifikante for alle de tre spørsmålene om i hvilken grad studentutveksling er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet og for den enkelte student.

Figur 5.6 Fagpersonalets syn på studentutveksling som en berikelse (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter om de er født i eller utenfor Norge

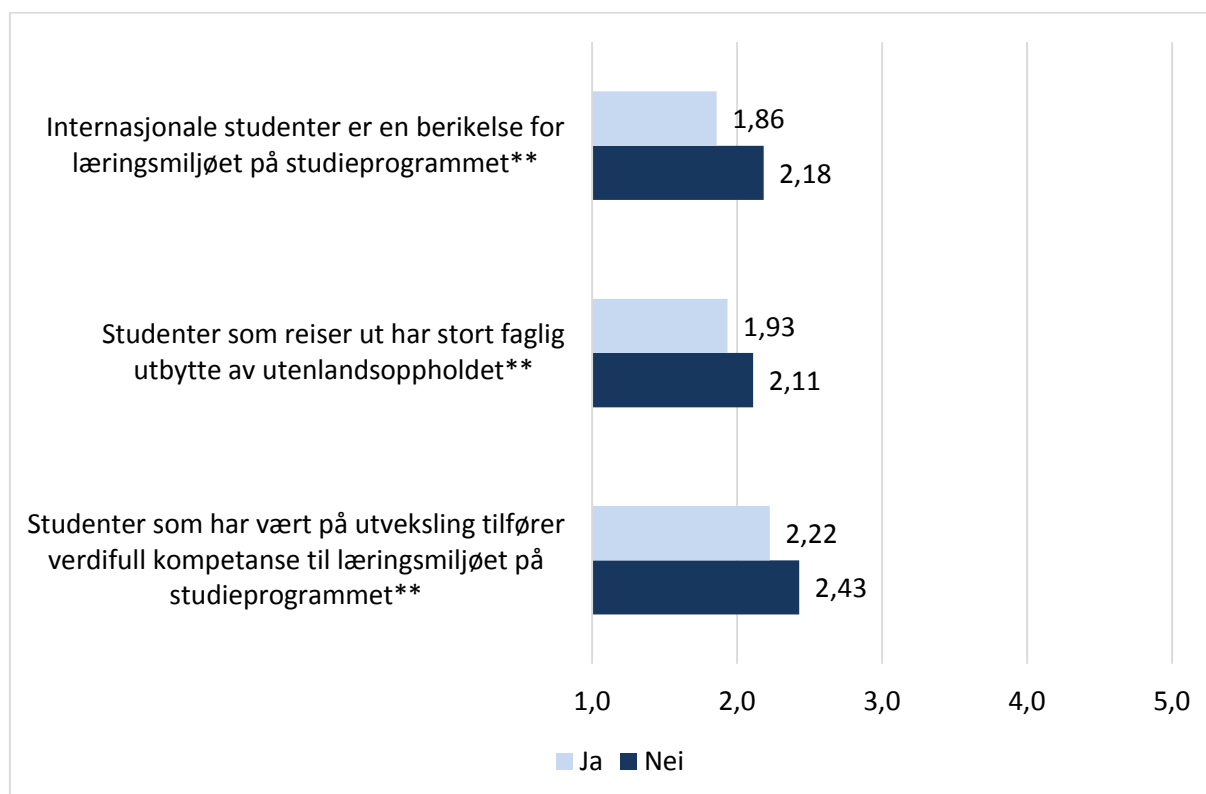

Note. * = $p < 0,01$.

I de kvalitative analysene har vi sett at fagmiljøene har ulik grad av internasjonalt fokus, men noe som mange trekker frem av betydning for internasjonaliseringsarbeidet, er det å tilby studentene undervisning og veiledning på andre språk enn norsk. I spørreundersøkelsen vår skulle fagpersonalet også oppgi om hele eller deler av undervisningen og veiledningen deres foregår på et annet språk enn skandinavisk. I alt oppga over halvparten (55 prosent) at de hadde undervisning og/eller veiledning på andre språk enn skandinavisk.

Figur 5.7 viser at de som underviser og/eller veileder på andre språk enn skandinavisk, i større grad enn de som oppgir at de ikke gjør det, vurderer studentutveksling som noe positivt. Forskjellene mellom de to gruppene er signifikante for alle de tre spørsmålene om studentutveksling.

Figur 5.7 Fagpersonalets syn på studentutveksling som en berikelse (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter om de har undervisning og/eller veiledning på andre språk enn skandinavisk

Note. * = $p < 0,01$.

5.3 Hva påvirker sannsynligheten for å ha positive erfaringer med internasjonalisering av utdanning?

Så langt har vi altså sett at det er forskjeller i synet på studentutveksling som en berikelse, avhengig av ulike faktorer. Videre ønsket vi å undersøke om disse forskjellene består dersom vi kontrollerer for andre forhold. Finner vi tilsvarende forskjeller i synet på studentmobilitet når vi ser de ulike faktorene i sammenheng? Ved hjelp av binomisk logistisk regresjon har vi undersøkt betydningen av ulike forhold sammen for synet på studentmobilitet som en berikelse for læringsmiljøene på lavere grad og for den enkelte student. I analysene er alle variablene dikotome, og B viser hvordan konstantleddet (sannsynligheten for å være helt eller litt enig i påstanden) endres dersom vi øker den aktuelle uavhengige variabelen med 1. Faggruppene er kodet som effektkodede variabler, der referansekategori refererer til gjennomsnittet for alle fagfeltene. I hver av analysene er alle variabler som viste signifikante forskjeller mellom de aktuelle gruppene i de bivariate analysene, inkludert.

5.3.1 Tilfører studenter som har vært på utveksling verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet?

Tabell 5.3 viser hvordan sannsynligheten for at man har svart at man er enig i påstanden «studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet» påvirkes av den aktuelle faktoren, kontrollert for alt annet. Referansekategori, som konstantleddet refererer til, er mannlige ansatte, født i Norge, som ikke underviser på andre språk enn skandinavisk, som er enig i at læringsmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard, som formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad, som er enig i at det ved deres

institutt er gode prosesser rundt faglige prioriteringer og god kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte. Alle signifikante faktorer er med fet skrift og markert med en eller to stjerner.

Tabell 5.3 Sannsynlighet for å være enig i påstanden «studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet». Resultater av binomisk logistisk regresjon.

	B	S.E.
Konstant**	0,720	0,117
Kjønn (1 = kvinne)**	0,318	0,106
Født utenfor Norge*	0,269	0,140
Undervisningsspråk (1 = annet enn skandinavisk)**	0,362	0,105
Utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard (1 = ikke enig)**	-1,405	0,106
Formidler ikke egen forskning i undervisningen på lavere grad*	-0,288	0,134
Gode prosesser rundt faglige prioriteringer*	-0,277	0,115
God kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte	-0,221	0,116
Teknologi	-0,146	0,216
Humaniora	0,059	0,300
Samfunnsvitenskap	-0,072	0,122
Matnat	0,254	0,165
Helsefag	0,053	0,227
Ingeniørutdanning**	-0,538	0,161
Lærerutdanning	0,132	0,120
Sykepleierutdanning**	0,436	0,166
Jus	-0,145	0,457
Økadm	-0,355	0,259
Medisin	0,321	0,221
Landbrukfiskeriverterinær	-0,186	0,280

Note. N=2178. Pseudoforklart varians (Nagelkerke R Square) 0,180. * = $p < 0,05$. ** = $p < 0,01$.

Av Tabell 5.3 ser vi at sannsynligheten er høyere for kvinner enn for menn for at man har svart at man er enig i at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet. Sannsynligheten er også større hvis man er født utenfor Norge og hvis noe av undervisnings- og veiledningsarbeidet foregår på et annet språk enn skandinavisk.

Tabell 5.3 viser også at sannsynligheten for å være enig i påstanden «studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet» synker dersom man har svart at man ikke er enig i at fagmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard. Det samme skjer dersom man har svart at man ikke er enig i at instituttet man er ansatt ved har gode prosesser rundt faglige prioriteringer. De som har svart at de ikke formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad, er også mer tilbøyelige til å ikke være enig i at «studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet».

Når det gjelder faggruppe, skiller de som er ansatt ved ingeniørutdanningene seg ut i negativ forstand, ved å ha en lavere sannsynlighet for å ha svart at de er enig i at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet, sammenliknet med gjennomsnittet for alle faggruppene. De vitenskapelig ansatte ved sykepleierutdanningene skiller seg ut i positiv forstand ved at de har en større andel enn gjennomsnittet som er enig i at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet, når man kontrollerer for andre forhold (Tabell 5.3).

5.3.2 Har studenter som reiser ut stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet?

Vi har også sett på betydningen av ulike forhold sammen når det gjelder sannsynligheten for å være enig i påstanden «studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet» (Tabell 5.4). Referansekategori, som konstantleddet refererer til, er mannlige ansatte, født i Norge, som ikke underviser på andre språk enn skandinavisk, som er enig i at læringsmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard, som formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad, som er enig i at det ved deres institutt er gode prosesser rundt faglige prioriteringer og god kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte. Alle signifikante faktorer er med fet skrift og markert med én eller to stjerner.

Tabell 5.4 viser at også når det gjelder påstanden om at studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet, har kvinner noe større sannsynlighet enn menn for å være enig, kontrollert for andre forhold. Igjen ser vi også at sannsynligheten for å være enig i påstanden øker dersom man er født utenfor Norge, og dersom man underviser på andre språk enn skandinavisk.

Sannsynligheten for å være enig i at studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet synker dersom man ikke er enig i at fagmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard. Når det gjelder fag, ser vi igjen at de ansatte på ingeniørutdanningene og på sykepleierutdanningene skiller seg ut i hver sin retning. Fagpersonalet ved ingeniørutdanningene har mindre tilbøyelighet til å være enig i at studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet, mens fagpersonalet ved sykepleierutdanningene har mer tilbøyelighet til å være enig, sammenliknet med gjennomsnittet for alle faggruppene (Tabell 5.4).

Tabell 5.4 Sannsynlighet for å være enig i påstanden «studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet». Resultater av binomisk logistisk regresjon.

	B	S.E.
Konstant**	1,271	0,130
Kjønn (1 = kvinne)**	0,565	0,120
Født utenfor Norge*	0,321	0,160
Undervisningsspråk (1 = annet enn skandinavisk)**	0,347	0,117
Utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard (1 = ikke enig)**	-1,402	0,110
Formidler ikke egen forskning i undervisningen på lavere grad	-0,172	0,146
Gode prosesser rundt faglige prioriteringer	-0,202	0,129
God kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte	-0,131	0,128
Teknologi	-0,382	0,230
Humaniora	-0,036	0,332
Samfunnsvitenskap	0,044	0,136
Matnat	0,097	0,185
Helsefag	0,341	0,273
Ingeniørutdanning**	-0,552	0,168
Lærerutdanning	0,134	0,133
Sykepleierutdanning*	0,378	0,195
Jus	0,060	0,506
Økadm	-0,314	0,280
Medisin	0,231	0,236
Landbrukfiskeriverterinær	-0,232	0,309

Note. N=2175. Pseudoforklart varians (Nagelkerke R Square) 0,170. ** = $p < 0,01$.

5.3.3 Er internasjonale studenter en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet?

Når det gjelder synet på internasjonale studenter som en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet (på lavere grad), ser man at mønsteret er nokså likt som for de to første påstandene om studentmobilitet. Referansekategoriene, som konstantleddet refererer til, er personer født i Norge, som innehar en professor- eller førsteamanuensisstilling, som ikke har undervisning på andre språk enn skandinavisk, som er enig i at læringsmiljøet har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard, som formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad, som er enig i at det ved deres institutt er gode prosesser rundt faglige prioriteringer og god kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte. Alle signifikante faktorer er med fet skrift og markert med en eller to stjerner.

Av Tabell 5.5 ser man at vitenskapelig ansatte født utenfor Norge også har høyere sannsynlighet for å være enig i at internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet. Det samme gjelder for dem som har undervisning på annet språk enn skandinavisk.

I likhet med de to foregående påstandene om studentutveksling, «studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet» og «studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet», har også synet på om man har utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard betydning for sannsynligheten for å være enig i at internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet. De som ikke er enig i at studieprogrammet har gode utvekslingsavtaler, har lavere sannsynlighet for å være enig i at internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet. Det samme gjelder for dem som har oppgitt at de i liten eller ingen grad formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad (Tabell 5.5).

Når det gjelder fagforskjeller, er det i denne analysen bare ansatte ved sykepleierutdanningene som skiller seg signifikant fra gjennomsnittet for alle faggruppene ved å ha en høyere tilbøyelighet til å være enig i at internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet (Tabell 5.5).

Tabell 5.5 Sannsynlighet for å være enig i påstanden «Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet». Resultater av binomisk logistisk regresjon.

	B	S.E.
Konstant**	1,067	0,132
Født utenfor Norge**	0,480	0,156
Stillingsgruppe (1 = lektorstilling)	-0,119	0,120
Undervisningsspråk (1 = annet enn skandinavisk)**	0,645	0,114
Utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard (1= ikke enig)**	-1,038	0,107
Formidler ikke egen forskning i undervisningen på lavere grad**	-0,377	0,138
Gode prosesser rundt faglige prioriteringer	-0,141	0,124
God kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte	-0,111	0,125
Teknologi	-0,294	0,222
Humaniora	-0,272	0,327
Samfunnsvitenskap	-0,091	0,135
Matnat	0,233	0,185
Helsefag	-0,217	0,232
Ingeniørutdanning	-0,097	0,169
Lærerutdanning	0,101	0,132
Sykepleierutdanning*	0,451	0,185
Jus	0,071	0,553
Økadm	-0,222	0,290
Medisin	0,336	0,231
Landbrukfiskeriverterinær	-0,328	0,302

Note. N=2115. Pseudoforklart varians (Nagelkerke R Square) 0,129. * = $p < 0,05$. ** = $p < 0,01$.

5.4 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett at hvordan kvaliteten på studentutvekslingen oppfattes av fagpersonalet, varierer. Innledningsvis så vi at mange var enig i at studieprogrammet hadde utvekslingsavtaler med utenlandske fagmiljø av høy akademisk standard, og at både inngående og utgående studentmobilitet i nokså stor grad ansees som en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet og for den enkelte student som reiser ut.

Videre så vi nærmere på betydningen av en rekke ulike faktorer, både knyttet til styring og ledelse, undervisning og bakgrunnsvariabler som kjønn, fødeland, stilling og fag. Vi fant at det å være ansatt ved et lærested med integrerte strategier for internasjonalisering på toppnivået ikke hadde betydning for vurderingen av påstandene om studentutveksling på lavere grad som en berikelse. Denne variabelen ble derfor tatt ut av de multivariate analysene. Når det gjelder spørsmål om styring og ledelse, nærmere bestemt om de vitenskapelig ansatte var enig i at det ved deres lærested er gode prosesser rundt faglige prioriteringer og god kommunikasjon mellom ledelsen og de faglig ansatte, fant vi derimot en viss sammenheng med svarmønstrene på spørsmålene om studentmobilitet. Særlig gode prosesser rundt faglige prioriteringer ser ut til å ha en positiv betydning for oppfatningen av at utgående studentutveksling er en berikelse for læringsmiljøet og for den enkelte student som reiser ut.

Spørsmål knyttet til undervisning, nærmere bestemt om man underviser på andre språk enn skandinavisk, og om man formidler egen forskning i undervisningen på lavere grad, hadde også signifikant betydning for oppfatningen av studentutveksling på lavere grad. Fagpersonalet som utfører hele eller deler av sin undervisning på et annet språk enn skandinavisk, har større sannsynlighet for å

være enig i at både inngående og utgående studentmobilitet er en berikelse. Her synes erfaring og praksis å være styrende for holdningene til og synspunktene på internasjonalisering. Det å formidle egen forskning i undervisningen på lavere grad så også ut til å øke sannsynligheten for å betrakte utgående studentutveksling som en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet og for den enkelte student som reiser ut. Tilsvarende betydning fant vi ikke da vi undersøkte synet på inngående studentmobilitet.

Vi fant også enkelte fagforskjeller når det gjelder oppfatningen av utbyttet av studentutveksling. Kontrollert for andre forhold fant vi at ansatte ved ingeniørutdanningen var mindre positive enn gjennomsnittet for alle faggrupper til studentutvekslingen på lavere grad. Nærmere bestemt hadde de mindre sannsynlighet for å være enig i at studenter som har vært på studentutveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet og at de som reiser ut, har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet. Vitenskapelig ansatte innenfor sykepleierutdanningene hadde derimot større sannsynlighet for å være enig i at inngående og utgående studentmobilitet er en berikelse, sammenliknet med gjennomsnittet for de andre faggruppene.

Andre bakgrunnsvariabler, som kjønn og fødeland, hadde også betydning for i hvilken grad fagpersonalet var enig i påstandene om studentutveksling som en berikelse. Kvinner hadde større sannsynlighet enn menn for å oppgi at de er enig i at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet. Det samme gjaldt når de ble spurt om i hvilken grad de er enig i at studenter som reiser ut, har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet. Også her hadde kvinner høyere sannsynlighet enn menn for å være enig, kontrollert for andre forhold. I tillegg viste det seg at det å være født utenfor Norge hadde positiv betydning for sannsynligheten for å være enig i alle tre påstandene om studentutveksling som en berikelse.

6 Refleksjoner og konklusjoner

6.1 Hovedfunn

Internasjonaliseringsarbeidet ved norske universiteter og høyskoler har i det siste tiåret vært inne i en utviklingsprosess der den tidligere individ- og forskningsorienterte tilnærmingen til internasjonalisering er utvidet med en sterkere organisasjonsmessig og utdanningsorientert tilnærming. Tidligere studier har vist at disse tilnærmingene ikke har vært godt integrerte, og slik sett er et hovedfunn i denne studien at vi ser tydelige tendenser til en slik integrasjon ved flere av de undersøkte lærestedene, og da spesielt ved universitetene. Denne prosessen har ikke kommet like langt overalt, og vi ser at det er to årsaker til dette: For det første er enkelte læresteders overordnede strategi ikke alltid like *organisatorisk* tett koblet til enkeltfakulteters og enkeltavdelingers strategier og situasjon. For det andre er enkelte læresteder ikke kommet like langt i sin *faglige* integrasjon - hvordan forskning og utdanning er sett i sammenheng.

Vår studie viser imidlertid også at internasjonalisering er ansett for å være normativt godt forankret i norsk høyere utdanning og der erfaringer med internasjonalisering synes å være positivt korrelert med et syn på internasjonalisering som noe som bidrar positivt til norsk høyere utdanning. Ulike disipliner og fag har alle en positiv holdning til at studenter som har vært på utveksling, tilfører verdifull kompetanse til det faglige miljøet. Sett i forhold til de politiske prioriteringene på internasjonaliseringsfeltet, gjenspeiles disse i majoriteten av de undersøkte lærestedene. Strategiske planer, intervjuer og mer kvantitative undersøkelser av vitenskapelig ansattes holdninger og synspunkter på internasjonalisering viser tydelig at internasjonalisering er ansett for å være viktig, og at man empirisk mener å kunne se faglige gevinster av internasjonalisering, ikke minst på studentutvekslingsfeltet. Når internasjonalisering likevel ikke alltid inntar en sentral rolle på institutt/avdelings/fagnivå i sektoren, handler dette i stor grad om at internasjonalisering kun er én av mange prioriteringer som man der skal avveie. Og hvis internasjonalisering tradisjonelt har hatt liten betydning, både i forsknings- og utdanningsmessig sammenheng, synes det å være vanskelig å endre på dette lokalt hvis ikke det eksisterer et styrings- og ledelsesmessig press for å prioritere internasjonalisering sterkere.

Når integrasjonen ikke er kommet like langt overalt, synes dette å være forårsaket av flere forhold. Disiplinære forhold er uten tvil en faktor som betyr mye for graden av internasjonalisering og graden av integrasjon. Det er i Norge store fagforskjeller i hvor internasjonale ulike disipliner og profesjonsutdanninger er og i hvilken grad de har internasjonale kontakter og forbindelser. Slike fagforskjeller influerer også på utdanningenes organisering, herunder hva slags pensum som utvelges, og hvordan utdanningenes organisering legger til rette for internasjonalisering. En annen viktig faktor som forklarer variasjonen i lærestedenes internasjonaliseringsarbeid, er forhold som ikke lærestedene har så stor innflytelse over; herunder egne studenters preferanser for utveksling og

lærestedets/fagmiljøets internasjonale attraktivitet. I flere av intervjuene antydes det at internasjonalisering også handler om gjensidighet og at utenlandske læresteder kan være kresne når det gjelder hvilke læresteder og fagmiljø man ønsker å samarbeide med.

6.2 Forhold som hemmer og fremmer internasjonalisering

I vår studie har vi studert internasjonalisering ut fra tre problemsstillinger: 1) Hvordan tenker lærestedene strategisk om internasjonalisering? 2) Koples utdanning og forskning i internasjonaliseringsarbeidet? 3) Hvilken sammenheng er det mellom lærestedenes overordnede strategier og fakultetenes og fagmiljøenes arbeid med internasjonalisering?

Som antydnet over kan vi se en utvikling i tenkningen om internasjonalisering ved de lærestedene som har vært undersøkt. På overordnet nivå ser vi tendenser til en bredere og mer integrert tenkning om internasjonalisering – og da spesielt ved universitetene. At det er en forskjell på universiteter og høyskoler, er i utgangspunktet ikke så rart. Universiteter har tradisjonelt hatt et sterkere internasjonalt forskningssamarbeid enn høyskolene og har slik sett kommet lenger enn høyskolene på dette feltet – de har rett og slett et annet utgangspunkt, ikke minst knyttet til forskningssamarbeidet. Intervjuene og de strategiske planene som er analysert, viser at antakelsen om at internasjonalisering fremmer kvalitet er godt forankret ved lærestedene. Her synes slike holdninger ikke minst å være influert av den økte betydningen EU har som en sentral forskningsaktør. Sett i forhold til tidligere studier (Frølich 2008) synes begrunnelsene for internasjonalisering i enda sterkere grad enn før å være knyttet til kvalitet og faglige utviklingsprosesser. Mens bistand tidligere også var et viktig formål med internasjonalisering, er denne dimensjonen betydelig dempet ned i dagens strategiske planer og ikke minst i de intervjuene som er foretatt.

Samtidig er det også interessant at de strategiske planene i liten grad betoner at internasjonalisering kan ha økonomiske implikasjoner. Selv om internasjonalisering faktisk kan ha betydelige økonomiske implikasjoner – både på kostnads- og inntektssiden – vektlegges dette aspektet lite. Holdningen synes å være at dette må prioriteres uansett. Dette må uten tvil sies å være en faktor som på sikt kan bidra til å fremme internasjonalisering i enda sterkere grad enn i dag. Internasjonaliseringsagendaen og koplingen til kvalitet synes altså å være normativt internalisert i sektoren – i alle fall på overordnet nivå.

Når vi likevel ser at det er forskjeller mellom lærestedene i hvordan de klarer å se internasjonalisering av forskning og utdanning i sammenheng på fakultets- og på fagnivå, kan dette forklares på flere måter. For det første må det understrekes at forståelsen av hva internasjonalisering er, hva det innebærer og funksjonen til internasjonalisering også er endret. Sammenlignet med tidligere studier av internasjonalisering ser vi et mye større mangfold i former for internasjonalisering. Vi vet fra andre studier at antallet engelskspråklige studieprogrammer har økt det siste tiåret (Schwach 2009) og at man kan se at mange flere programmer opererer med en parallellspråklighet – at både engelsk og norsk benyttes i undervisningen (Schwach et al. 2012). Internasjonalisering «hjemme» har kommet til og blitt etablert som en viktig dimensjon, og vi ser at flere læresteder som er undersøkt i denne studien, utforsker denne tilnærmingen på ulike måter. Ikke minst kan vi også se en økende interesse blant lærestedene for å rekruttere utenlandske vitenskapelig ansatte. For de lærestedene som kanskje mangler et internasjonalt kontaktnett eller ikke har etablert forskningssamarbeid, synes dette å være en ny alternativ strategi som er viktig i en oppbyggingsfase. Her må det også understrekes at internasjonalisering kan ha ulike funksjoner, herunder å være et virkemiddel i den nasjonale konkurransen om studenter eller å være et virkemiddel for å få kvalifisert arbeidskraft i et marked hvor lærestedene opplever økende konkurranse.

Gode koplinger mellom utdanning og forskning handler for det andre om hvordan den interne organiseringen på fakultets- og spesielt på institutt/fagnivå har kjennetegn som bidrar til en systematisk kopling mellom utdanning og forskning. Her ser vi tydelige fagforskjeller, ikke minst i organisering. Mange institutter og fagmiljøer organiserer seg i sterkere grad i forskningsgrupper og i fagseksjoner, og dette synes å være noe som positivt korrelerer med integrasjon av forskning og

utdanning i internasjonaliseringsarbeidet. Forskningsgrupper organiserer en rekke aktiviteter som bidrar til å integrere forskning, utdanning og internasjonalisering. Initiering av forskerseminarer som også kommer studentene til gode, større forskningsprosjekter hvor studenter involveres, og gjesteforskere som bidrar i undervisning og som kan være veiledere for doktorgradsstudenter og mastergradsstudenter, er typiske eksempler som kan nevnes. Etablering av slike forskergrupper er likevel ikke vanlig ved alle læresteder og på alle fagområder og henger sannsynligvis sammen med faglige utviklingsprosesser knyttet til hva man skal satse på og prioritere. Noen fag og disipliner har hatt en mer individualisert forskningskultur hvor forskergrupper og kollektiv organisering av forskningsarbeidet ikke har vært så vanlig eller naturlig. Sett i lys av de ulike fasene i internasjonaliseringsarbeidet i høyere utdanning der vi har sett et skifte fra et veldig individualisert orientert internasjonaliseringsarbeid til den forrige fasen som handlet mye om en organisatorisk, nærmest administrativt drevet internasjonalisering i form av etablering av utvekslingsavtaler på studienivå og som ikke involverte forskningssamarbeid, kan kanskje lokale prioriteringsprosesser og faglig organisering i henhold til dette være et grep som kan ha stor betydning for videre internasjonalisering. Slike faglige prioriteringsprosesser resulterer gjerne i etablering av forskergrupper og lignende ordninger som potensielt kan gi store gevinster når det gjelder å integrere forskning og utdanning sterkere.

Samtidig kan man fremdeles se at det er rom for en enda sterkere integrering av forskning og utdanning i internasjonaliseringsarbeidet. Selv om mange eksempler på internasjonalisering ble gitt under intervjuene og i gjennomgangen av ulike dokumenter ved lærestedene, finnes det former for internasjonalisering som ennå ikke synes veletablert i sektoren. Et eksempel på dette er ulike former for «joint degrees» - studieprogrammer som nasjonale og utenlandske læresteder samarbeider om. Denne formen for internasjonalisering kan sies å være noe som i stor grad kan være med på å bygge opp en enda sterkere grad av integrasjon mellom forskning, utdanning og internasjonalisering. Selv om mange læresteder nevner dette i sine strategiske planer, er det imidlertid få av våre informanter som trekker det frem under intervjuer, og det er varierende spor av slike tiltak på grunnplanet. Igjen kan man imidlertid se at det kan være fagforskjeller og disiplinære kjennetegn som kan spille inn på vurderingen av hvorvidt «joint degrees» oppfattes som et relevant virkemiddel.

At vi ser store forskjeller mellom læresteder i deres organisatoriske integrering – altså sammenhengen mellom lærestedenes overordnede strategier og aktivitetene på mikronivå, henger delvis sammen med denne fag- og disiplinforklaringen. Dette forklarer imidlertid ikke alt. At det er forskjeller i organisatorisk integrering, synes i stor grad å henge sammen med at lærestedene fremdeles har et styrings- og ledelsessystem som tillater grunnenhetene stor grad av selvstendighet i hvordan de ønsker å fortolke de overordnede strategiene. Ved de lærestedene som er undersøkt, ser vi tydelige forskjeller i hvordan styrings- og ledelsessystemet følger opp internasjonaliseringsambisjonene. Her synes faktisk personlige kjennetegn ved ledelsen å spille en stor rolle. Har ledelsen erfaring med og en personlig interesse for internasjonalisering, synes dette å samspille med en organisatorisk integrering av internasjonalisering. Våre analyser viser likevel at man skal være varsom med å anta at det finnes en årsaksretning der ledelse automatisk skaper organisatorisk integrering. Årsaksretningen kan også gå andre veien, der internasjonalt orienterte læresteder og fagmiljø velger eller utpeker en ledelse som prioriterer internasjonalisering. Hvis et lærested har ønsket om å fremme sterkere organisatorisk integrering av lærestedenes arbeid med internasjonalisering, kan det imidlertid være viktig å påpeke at organisering av egen forsknings- og utdanningsvirksomhet kanskje spiller minst like stor rolle for å oppnå dette som et eventuelt styrings- og ledelsesmessig press ovenfra. Kanskje er det viktigste grepet en overordnet ledelse kan ta er å utfordre fagmiljøene på deres interne organisering av forskning og utdanning? At enkelte læresteder opplever at interne faglige prioriteringsprosesser har hatt positive ringvirkninger på internasjonalisering, kan tyde på at internasjonalisering kanskje best adresseres indirekte. Modulisering av studieprogrammer og en 3 + 2-struktur i utdanningsorganiseringen synes således kun å utgjøre et godt utgangspunkt for internasjonalisering, men der internasjonaliseringen også må gis et faglig innhold og en retning der dette må forankres i faglige ambisjoner.

6.3 Avsluttende bemerkninger

Denne studien har undersøkt sammenhengen mellom institusjonelle strategier og strategier for internasjonalisering på nivåene lenger nede i lærestedenes organisasjon. Studien viser at det er variasjoner mellom planer og strategier på ulike nivå selv innenfor en gruppe av læresteder som oppviser integrerte planer på toppnivået. Hovedforklaringen på variasjonen er at fagene har ulike tradisjoner både for hvor forskningstunge de er og hvor internasjonalt orientert de er.

Videre viser vår studie at det er variasjoner mellom fag og fakulteter når det gjelder om og hvordan de kopler internasjonalisering av utdanning med fagenes forskningsmessige tyngdepunkt. Hovedforklaringen her er å finne i pensumvariasjoner mellom norske og utenlandske studietilbud, studentenes preferanser for hvor de ønsker å reise sammenlignet med hvor fagenes internasjonale forskningsforbindelser er, samt igjen fagenes tradisjoner og forutsetninger for å drive forskning på internasjonalt nivå. På grunnenhetsnivået slår fagforskjellene ut ved at enkelte fag har noe mer positive erfaringer med internasjonalisering av utdanning enn andre. Hovedbildet er imidlertid at fagfolkene på tvers av fag stort sett har positive vurderinger av studentenes utbytte av å reise ut og hvordan studenter som har vært ute, beriker det norske læringsmiljøet. Vi ser også at vurderingene av internasjonalisering av utdanning er mer positive i fagmiljø som kjennetegnes av positive erfaringer knyttet til kommunikasjon og faglige prioriteringer.

Tidligere studier av internasjonaliseringsarbeidet ved norske læresteder viste blant annet at den institusjonelle politikken var preget av en økende profesjonalisering, standardisering og formalisering av internasjonaliseringsarbeidet. I lys av dette tyder vår studie nå på at iverksettingen av institusjonell politikk for internasjonalisering er i ferd med å bevege seg over i en ny fase, med fokus på å kople forskning og utdanning og på å kople plandokumenter på alle nivå i organisasjonen. Her synes internasjonalisering å være en del av mer generelle utviklingsprosesser ved lærestedene. Man ser i dag at flere læresteder arbeider aktivt med faglig prioritering og tematiske satsinger, og hvor forskjellene som fremkommer, også handler om hvor langt man er kommet i denne prosessen.

Referanser

- Altbach, P., & Knight, J. (2007). The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4).
- Bie, K. N. (1985). Internasjonal kontakt blant universitetsforskere. Oslo: NAVF report 1985:6.
- FBA-UiN. (2011-2016). Strategic plan 2011-2016. Faculty of Biosciences and Aquaculture (FBA) University of Nordland.
- Frølich, N. (2008). Justifications and drivers. Higher education institutions' strategies of internationalisation. In Å. Gornitzka & L. Langfeldt (Eds.), *Borderless knowledge? Understanding the "new" internationalisation of research and higher education in Norway*: Springer.
- FSV-UiN. (2012-2016). Strategi for utdanningstilbud ved FSV. Fakultetet for samfunnsvitenskap. Universitetet i Nordland.
- Gornitzka, Å., Gulbrandsen, M., & Trondal, J. (2003). Internationalisation of research and higher education. Emerging patterns of transformation. Oslo: NIFU report 2/2003.
- Halvorsen, T., & Faye, R. (2006). Internasjonalisering. Oslo
Bergen: Rokkansenteret, NFR, NIFU.
- HF-NTNU. (2012-2020). Strategi for Det humanistiske fakultet 2012-2020. NTNU
- Huisman, J., & Wende, M. C. (Eds.). (2004). *On cooperation and competition. National and european policies for the internationalisation of higher education*. Bonn: Lemmens.
- Huisman, J., & Wende, M. C. (Eds.). (2005). *On competition and cooperation II: Institutional responses to Europeanisation, internationalisation and globalisation*. Bonn: Lemmens.
- IME-NTNU. (2011-2020). Strategi for Fakultet for informasjonsteknologi, matematikk og elektronikk, NTNU, 2011-2020.
- Knight, J., & Wit, H. d. (1995). Strategies for internationalisation of higher education: historical and conceptual perspectives. In H. d. Wit (Ed.), *Strategies for internationalisation of higher education. A comparative study of Austria, Canada, Europe and the United States of America*. Amsterdam: EAIE, IMHE, OECD and AIEA.
- Kyvik, S., & Larsen, I. M. (1997). The exchange of knowledge. A small country in the research community. *Science Communication*, 18(3), 238-264.
- Kyvik, S., & Wiers-Jenssen, J. (2014). Internasjonalisering av norsk høyere utdanning. Noen utviklingstrekk. Oslo: NIFU arbeidsnotat 2/2014.
- Källemark, T., & Wende, M. C. v. d. (Eds.). (1997). *National Policies for the Internationalisation of Higher Education in Europe*. Stockholm: Högskoleverket.
- Larsen, I. M. (1992). Norske universitetsforskere - kosmopolitter i forskningen ? Faglig internasjonal kontakt blant vitenskapelig ansatte ved universitetene. Oslo: NAVFs utredningsinstitutt report 11/1992.
- Nerdrum, L., Ramberg, I., & Sarpebakken, B. (2003). Inngående forskermobilitet til Norge. Omfang og erfaringer. Oslo: NIFU skriftserie nr. 10/2003.
- NHH. (2014-2017). Strategy 2014-2017 NHH.

- NTNU. (2011-2020). Kunnskap for en bedre verden - NTNU - internasjonalt fremragende. Strategi 2011-2020 for NTNU.
- Olsen, H. (1999). Internasjonalisering ved de norske høyere utdanningsinstitusjonene. Omfang og organisering av formaliserte institusjonelle aktiviteter. Oslo: NIFU report 1/1999.
- SIU. (2013). Internasjonal profil? Strategier for internasjonalisering ved norske universiteter og høyskoler. SIU report 3/2013.
- Smeby, J. C., & Gornitzka, Å. (2005). Internasjonalt forsknings samarbeid - globalisering eller europeisering? In M. Gulbrandsen & J. C. Smeby (Eds.), *Forskning ved universitetene. Rammebetingelser, relevans og resultater*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag.
- Stensaker, B., Frølich, N., Gornitzka, Å., & Maassen, P. (2008). Internationalisation of Higher Education - The gap between national policy-making and institutional needs. *Globalisation, Societies and Education*, 6(1).
- Schwach, V. (2009) «Masterprogrammer på engelsk i Norge. I bredde og nisjer», Oslo: NIFU STEP rapport 36/2009.
- Schwach, V., Brandt, S. & Dalseng, C. (2012) *"Det gikk på engelsk og norsk, engelsk og norsk". En undersøkelsen av språk i pensum på grunnnivå i høyere utdanning*. Oslo: NIFU rapport 7/2012.
- SV-HiOA. Strategiplan 2020 - Fakultet for samfunnsfag. Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Teichler, U. (2004). The changing debate on internationalisation of higher education. *Higher Education*, 48(1), 5 - 26.
- Teichler, U. (Ed.). (2002). *ERASMUS in the SOCRATES programme. Findings of an evaluation study*. Bonn: Lemmens.
- Trondal, J. (2002). The Europeanisation of Research and Higher Educational Policies: Some Reflections. *Scandinavian Political Studies*, 25(4).
- Trondal, J., Stensaker, B., Gornitzka, Å., & Maassen, P. (2001). Internasjonalisering av høyere utdanning. Trender og utfordringer. Oslo: NIFU skriftserie nr. 28/2001.
- UiB. (2011-2015). Strategi 2011-2015. Universitetet i Bergen.
- UiN. (2012-2016). Overordnet strategiplan for Universitetet i Nordland (2012-2016).
- Waagene, E. (2014). Methodenotat: Dokumentasjon av data fra spørreskjemaundersøkelsen til fast vitenskapelig ansatte i U&H-sektoren våren 2013. Oslo: NIFU arbeidsnotat 3/2014.
- Wiers-Jenssen, J. (2003). Over bekken etter vann? Hvorfor studere i utlandet når det finnes lignende tilbud i Norge. Oslo: NIFU skriftserie nr. 26/2003.
- Wiers-Jenssen, J. (2008). *Student mobility and the professional value of higher education from abroad*. (Doctor dissertation), University of Oslo, Oslo.
- Wiers-Jenssen, J., Frølich, N., Aamodt, P. O., & Hovdhaugen, E. (2008). Borte bra, men hjemme best? Færre norske studenter i utlandet. Oslo: NIFU STEP rapport 21/2008.
- Wiers-Jenssen, J., & Smeby, J. C. (2001). Norsk deltakelse i ERASMUS-programmet. Perspektiver fra norske læresteder. Oslo: NIFU skriftserie nr. 11/2001.

Vedlegg

Lærested	Planens struktur	Hovedpunkter internasjonalisering	Virkemidler internasjonalisering
UiB	Strategiplanen består av fire hoveddeler: <ul style="list-style-type: none"> • Universitetet i Bergen – et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet • Universitetets hovedutfordringer • Universitetets kurs mot 2015 • Mål og strategiske prioriteringer 2011-2015 	<ul style="list-style-type: none"> • satse på internasjonalt profilerte fagmiljø • forskerutdanningen i tråd med doktorgradsopplæringen internasjonalt • stipendiatene deltar i internasjonale forskerskoler • Utdanning med sterk forankring i europeisk universitetstradisjon • Utdanningstilbud med internasjonal forankring • Attraktivt internasjonalt studiested 	<ul style="list-style-type: none"> • internasjonal publisering • samarbeid internasjonalt • forskningssamarbeid med tanke på kompetanseoppbygging • internasjonale standarder for doktorgradsprogrammer • høy studentmobilitet gjennom samarbeidsavtaler med anerkjente universiteter i ulike deler av verden
UiN	Strategiske målsettinger knyttet til <ul style="list-style-type: none"> • utdanning og studiemiljø • forskning og forskerutdanning • formidling og samfunnskontakt • forvaltning og virksomhetsstyring 	<ul style="list-style-type: none"> • Sikre en regional fordeling av forskningsbasert kunnskap og kompetanse innenfor den nasjonale og internasjonale kunnskapsallmennigen • Utvikle kvalitet på internasjonalt toppnivå på utvalgte fagfelt 	<ul style="list-style-type: none"> • Internasjonale fellesgrader med attraktive utenlandske samarbeidspartnere • Økt rekruttering av utenlandske studenter til engelsk språklige studieprogram • Attraktive studietilbud på engelsk • Engelsk språklig studieinformasjon • Internasjonale forskningsprosjekter • Utveksling av fagpersonalet • Centre of Excellence • Publisering i anerkjente internasjonale tidsskrift
Fakultet for samfunnsvitenskap ved UiN	En forskningsstrategi og en utdanningsstrategi <ul style="list-style-type: none"> • Studieportefølje • Internasjonalisering • Læringsmiljø og studiekvalitet • fire hovedmål for forskning og 12 virkemidler 	<ul style="list-style-type: none"> • Delta i den internasjonale kunnskapsallmenningen 	<ul style="list-style-type: none"> • internasjonale samarbeidsavtaleportefølje • Legge til rette for å ta i mot utvekslingsstudenter • Utvekslingssamarbeid med attraktive universiteter i land studentene ønsker å reise

			<ul style="list-style-type: none"> • Øke omfanget og kvaliteten på vitenskapelig publisering • Økt deltakelse i internasjonale FoU-nettverk • Forskningsmiljø som kan konkurrere om store internasjonale forskningsprosjekt
Profesjonshøyskolen UiN	7 strategiske målsettinger	<ul style="list-style-type: none"> • Internasjonal posisjon på enkelte fagområder 	<ul style="list-style-type: none"> • Konstruktiv samarbeidspartner internasjonalt
Fakultet for biovitenskap og akvakultur UiN	strategiske prioriteringer: <ul style="list-style-type: none"> • utdanning • forskning • HR • kommunikasjon 	<ul style="list-style-type: none"> • Ledende internasjonal arena for utdanning, forskning og formidling innen fagområdet • Tiltrekke seg internasjonale studenter med interesse for fagområdet • Relevant utdanning av høy kvalitet • Skreddersy utdanningsprogram for å ivareta internasjonale krav 	<ul style="list-style-type: none"> • Øke andelen internasjonale studenter • Øke studentmobiliteten • Joint master degree • Internasjonalt finansierte forskningsprosjekt • Øke antallet publikasjoner i peer-reviewed tidsskrift • Centre of Excellence
HiOA	Mål formulert knyttet til: <ul style="list-style-type: none"> • Utdanning • Forskning og utviklingsarbeid • Samfunnsrettet virksomhet og formidling • Menneskelige og økonomiske ressurser 	<ul style="list-style-type: none"> • Løfte profesjonsfagene ved å knytte dem til relevant forskning internasjonalt • Delta og få anerkjennelse i globale kunnskapsnettverk • Posisjonere seg i en verden preget av økt internasjonalisering • Internasjonalt ledende på profesjonsutdanninger 	<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeide internasjonalt om utdanning • Økt vitenskapelig publisering i tellende kanaler • Økt ekstern finansiering fra EU • Prioritere internasjonalt forskningssamarbeid
Fakultet for samfunnsfag HiOA	Strategiplan med fire hovedområder: <ul style="list-style-type: none"> • Utdanning • Forskning og utviklingsarbeid • Samfunnsrettet virksomhet og formidling • Menneskelige og økonomiske ressurser 	<ul style="list-style-type: none"> • Utdanningene skal styrke sin internasjonale profil • FoU arbeidet skal være godt forankret i internasjonalt samarbeid 	<ul style="list-style-type: none"> • Tre måneders utvekslingsopphold i alle BA og MA program • Motivere PhD studenter til å ta utenlandsopphold • Fremstå utad enhetlig for internasjonale samarbeidspartnere • Engelskspråklig studietilbud på ett semester ved alle institutter

			<ul style="list-style-type: none"> • Bred student og lærerutveksling • Internasjonal orientering i relevante pensumlister • Undervisningssamarbeid med internasjonale partnere • Kvalitetssikrede internasjonale samarbeidspartnere • Delta i internasjonale samarbeidsprosjekter og forskningsnettverk
Fakultet for helsefag HiOA	<p>Fire hovedpunkter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Internasjonalt ledende på profesjonsutdanning • Front på profesjonsrelevant forskning og utviklingsarbeid • Utfordre og utvikle profesjonene • Lærende og nyskapende arbeidssted 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilby internasjonalt etterspurte utdanninger • Sikre internasjonalt profil i studieprogrammene • Øke internasjonalt student- og lærerutveksling • Høyt publiseringsnivå i internasjonalt anerkjente tidsskrift • Delta i internasjonale forskningsfora og -nettverk 	
NHH	<p>Fire strategiske prioriteringer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Internasjonalisering • Studiekvalitet • Prioriterte forskningssatsninger • Samarbeid med næringslivet 	<ul style="list-style-type: none"> • Internasjonalt anerkjent forskningsinstitusjon • Tilby utdanning på et høyt internasjonalt nivå 	<ul style="list-style-type: none"> • Akademisk bredde og spissing • Attraktivt arbeidssted for toppforskere • Øke publiseringspoeng • Regulær publisering i de mest prestisjetunge tidsskriftene • Utstrakt samarbeid med ledende internasjonale forskere og forskningsinstitusjoner • Tiltrekke seg høyt kvalifiserte internasjonale studenter • undervisning, studieprogram og læringsmiljø som kan sammenlignes med de beste internasjonale institusjonene innenfor fagfeltet • Kvalifisere studentene for det internasjonale arbeidsmarkedet

			<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeid med studentorganisasjonen om integrering av internasjonale studenter
NTNU	<p>Strategiplan i 6 hoveddeler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Internasjonalt fremragende • Forskning og kunstnerisk virksomhet • Utdanning og læringsmiljø • Innovasjon og nyskaping • Formidling og kommunikasjon • Ledelse, medvirkning og ressurser 	<ul style="list-style-type: none"> • Fremragende universitet i internasjonal målestokk • All forskning og kunstnerisk virksomhet holder høyt internasjonalt nivå • Kandidatene er etterspurt internasjonalt • All utdanning er preget av kvalitet på høyt internasjonalt nivå 	<ul style="list-style-type: none"> • Fagmiljø i verdensklasse • Samarbeid med ledende kunnskapsmiljø i verden • Konsentrere virksomheten for å lage robuste grupper med kvalitet på internasjonalt nivå • Internasjonalt kjent for godt studentmiljø • Forskning som bidrar til langsiktig kunnskapsutvikling • Etterspurt doktorgradsutdanning med høy internasjonal standard • Bygge kompetanse på å initiere, delta og lede internasjonale forskningsprosjekt • Motiverte studenter som er rekruttert internasjonalt • Tydelige kvalifikasjoner for internasjonalt arbeidsliv • Konsentrer studieporteføljen for å styrke kvalitet og prioritere internasjonalt samarbeid
Det humanistiske fakultet NTNU	<p>Strategiplan i 6 hoveddeler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Internasjonalt fremragende • Forskning og kunstnerisk virksomhet • Utdanning og læringsmiljø • Innovasjon og nyskaping • Formidling og kommunikasjon • Ledelse, medvirkning og ressurser 	<ul style="list-style-type: none"> • Faglig virksomhet med kvalitet som anerkjennes i det internasjonale fagfellesskapet 	<ul style="list-style-type: none"> • Prioritere etablering av internasjonale forskningsnettverk • Attraktivt studiested for utenlandske studenter • Bidra til at studentene kan ta delstudier ved utenlandske universitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse NTNU	<p>Strategiplan med følgende hovedområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forskning og forskerutdanning • Studieprogrammer og undervisning • Organisasjon og kommunikasjon 	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra i en internasjonale kunnskapsutviklingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Stimulere forskning av høy internasjonal kvalitet • Gjøre fagmiljøene attraktive for forskere med stort faglig potensiale

	<ul style="list-style-type: none"> • Ressurser og virksomhetsstyring 	<ul style="list-style-type: none"> • Forskning og forskerutdanning med høy kvalitet etter internasjonale standarder • Tilstrekkelig antall forskningsmiljø som hevder seg i det internasjonale forskningsfellesskapet • Studieprogram som er forankret i robuste fagmiljø med høy forskningsinnsats 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilby et stimulerende og innovativt forsknings- og studiemiljø • satse på fagmiljø med potensiale for høy internasjonal kvalitet • tallfestede publikasjonspoeng • tallfestet andel internasjonale forskningsmidler
Det medisinske fakultet NTNU	<p>Fem hovedområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forskning • Utdanning • Kommunikasjon • Innovasjon • organisasjon 	<ul style="list-style-type: none"> • Sterkere internasjonal orientering i forskningsaktiviteten • Styrke den internasjonale orienteringen i utdanningen 	
Fakultet for informasjonsteknologi, matematikk og elektroteknikk NTNU	<p>Fem hovedområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forskning og fagutvikling • Utdanning og læringsmiljø • Nyskaping • Formidling og kommunikasjon • Ledelse, medvirkning og ressurser 	<ul style="list-style-type: none"> • Internasjonalt konkurransedyktig innen alle fagområder • Internasjonalt anerkjent toppklasse på utvalgte områder 	<ul style="list-style-type: none"> • Internasjonalt orientert forskning mhp ambisjoner, samarbeidsrelasjoner, rekruttering og finansiering • Internasjonal utlysning • Samarbeide med forskningsmiljø av høy kvalitet • Økt ekstern finansiering fra internasjonale kilder • Kvalitetssikring av internasjonal PhD rekruttering • Utdanning solid forankret i internasjonalt orienterte disiplinlaglige forskningsmiljø • Skreddersy opplegg for studentutveksling og internasjonalt samarbeid på programnivå • Rekruttere dyktige, motiverte studenter med relevant bakgrunn internasjonalt • Utvikle utdanningsamarbeid innenfor strategiske allianser

Tabelloversikt

Tabell 5.1 Sammenhenger mellom svar på spørsmål om styring og ledelse og spørsmål om studentutveksling på lavere grad (1=Helt enig – 5=Helt uenig).	38
Tabell 5.2 I hvilken grad formidler du egen forskning til studentene i din undervisning på lavere grad? Gjennomsnitt for hvert av spørsmålene om hvorvidt studentutveksling på lavere grad anses som en berikelse.	39
Tabell 5.3 Sannsynlighet for å være enig i påstanden «studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet». Resultater av binomisk logistisk regresjon.	47
Tabell 5.4 Sannsynlighet for å være enig i påstanden «studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet». Resultater av binomisk logistisk regresjon.	48
Tabell 5.5 Sannsynlighet for å være enig i påstanden «Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet». Resultater av binomisk logistisk regresjon.	50

Figuroversikt

Figur 5.1 Studenter som har vært på utveksling tilfører verdifull kompetanse til læringsmiljøet på studieprogrammet (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter fag.....	40
Figur 5.2 Studenter som reiser ut har stort faglig utbytte av utenlandsoppholdet (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter fag.....	41
Figur 5.3 Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter fag.	42
Figur 5.4 Utgående studentmobilitet som en berikelse for læringsmiljøet og for den enkelte student som reiser ut (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter kjønn.	43
Figur 5.5 Internasjonale studenter er en berikelse for læringsmiljøet på studieprogrammet (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter stillingsgruppe.	44
Figur 5.6 Fagpersonalets syn på studentutveksling som en berikelse (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter om de er født i eller utenfor Norge.....	45
Figur 5.7 Fagpersonalets syn på studentutveksling som en berikelse (1 = Helt enig – 5 = Helt uenig). Gjennomsnitt, etter om de har undervisning og/eller veiledning på andre språk enn skandinavisk	46

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no